

DOM IN SVET

ILUSTROVAN LIST

ZA UMETNOST IN ZA ZNANSTVO.

UREJA

DR. FRANČIŠEK LAMPE.

Z Bogom za narod.

IZHAJA DVAKRAT NA MESEC.

ZALAGA UREDNIK IN LASTNIK. — TISKA KATOLISKA TISKARNA.

Cena na leto 8 K 40 h, pol leta 4 K 20 h, četrt leta 2 K 10 h; za dijake na leto 6 K 80 h. Za Ameriko na leto 2 dolarja, za Italijo 10 lir, za Nemčijo 8 mark.

Vsebina 9. zvezka.

	Stran
O lepoti. (Spisal <i>dr. Fr. L.</i>) [Dalje.]	257
Osamela mladika. (Zložil <i>Silvin Sardenko.</i>)	260
Pod rimskim orlom. (Povest. — Spisal <i>I. M. Dovič.</i>) (Dalje.)	261
Pomlad — se poslavlja. (List iz umetnikovega dnevnika. — Spisal <i>F. S. Finžgar.</i>)	270
Bor. (Zložil <i>Vinko Vinič.</i>)	275
Morju. (Zložil <i>Vinko Vinič.</i>)	275
Dr. Benjamin Ipavic, skladatelj slovenski. (Življenjepisna črtica. — Ob sedemdesetletnici njegovega rojstva napisal <i>M. P.</i>)	276
Stari srakoper. (Črtica iz njegovega življenja. — Spisal <i>Iv. Koprivnik.</i>)	279
Književnost	284
<i>Slovenska književnost.</i> Knjige „Slovenske Matice“ za l. 1899.	
4. Matija Kračmanov-Valjavec: Poezije. — 5. Beneška Slovenija.	
— — Mladeniški cvet. — <i>Ruska književnost.</i>	
Časopis	287
Razne stvari	288
<i>Načrti za Prešernov spominik. — Naše slike.</i>	

Na platnicah.

Pogovori. [Dalje.]

Slike.

Kapitol (Campidoglio) v Rimu	264, 265
Iz tržaške okolice	273
Portret. (Slikal <i>Fr. Hrovat.</i>)	280
Portret. (Slikal <i>Fr. Hrovat.</i>)	281

Listnica uredništva. G. F. —n—: Kakor smo povzeli iz poročil, došlih nam iz Clevelanda, nikakor ne kaže hoditi tje v duhovskih poslih. Morda bomo o tem kaj več povedali, ko se ta stvar še bolj pojasni. — Z. v —a: Prejeli. — G. M. J. v Š.: Prejeli oboje. — G. E. v G.: Prejeli. — G. —j: Prejeli. — G. K-č: Vse poslano prejeli. Hvala. — G. K. K. v M.: Prejeli. Hvala.

Listnica upravnništva. G. Frank L-č v Cl. O.: Prejeli smo 4 dolarje za l. 1899. in 1900. Hvala. Zdravi! — G. Ant. B-r New York: Prejeli 4 dolarje za l. 1899. in 1900. Zdravi!

Dobé se še letniki: IV. po 4 K, V. po 6 K, VII., VIII., IX., X., XI. in XII. po 8 K.

O lepoti.

(Spisal *dr. Fr. L.*)

3. Jednotnost in razlika.

Zdi se, da sta si ti dve lastnosti nasprotni: kjer je jedno, tam ni množine; kjer je množina, tam ni jednote. A tako se samo zdi, ko se oziramo na besede. V lepih predmetih se obe lastnosti strinjata, da, zakon za lepoto je, da je predmet jednoten, in zakon je, da je v njem razlika.

I. Poleg vzgledov in dokazov za jednotnost, ki smo jih že čuli, navedemo lahko še mnogo drugih. One pokrajine niso lepe, v katerih je gorovje in dolje brez reda ali kakor raztrgano, kjer ni moči najti skupnosti, jedne oblike, kakor je n. pr. večinoma na Notranjskem (razven Vipave). Lepa je pokrajina, ki ima visoko, v skupni obliki izraženo gorovje, obkrožene doline in ravnine, s pasovi rek in potokov „prevezane“ planjave, ker v vseh takih pojavih je neka vez, ki druži predmete v jednoto. Ako je več hiš postavljenih druga poleg druge, kakor je nanasel slučaj, brez reda in medsebojnega razmerja, tedaj ni lep pogled na tako skupino. Ako pa kaže mesto ali vas neko pregledno jednotno obliko, ugaja nam zaradi tega. Mnogo lepše je, da ima kmetiška hiša z gospodarskimi poslopji vidno jednotno zvezo, n. pr. obzidje, ali hodnike,

kakor če ni med poslopji nobene zveze. Kako lep je pogled na kmetiški dvor sredi zelenega drevja, kjer so hlevi in kašče združene ali zvezane s hišo v čveterokotnem obzidju, da je v sredi prostorno dvorišče! Pogled na množico, ki se srečava in razhaja na kraju, kjer se križajo ceste, ni prijeten; oblačila raznega kroja in nasprotnih barv na jednom človeku so neugodna . . . Isto nam kažejo tudi umotvori: ne ugajajo, ako nimajo deli jasne zveze in pregledne skupnosti.

To je tudi umevno, ako se oziramo na naravo spoznavanja in na pojem lepote. Da moremo predmet spoznati, moramo ga duševno obseči in sprejeti, in to se zgodi s tem, da mu damo v spoznavanju jedno duševno obliko. Ako pa se razni deli upirajo tej jednoti ali skupnosti, nas to moti, naše duševno delovanje trga, in to deluje na čustvo neprijetno. Naredi si n. pr. iz papirja razne geometrijske pravilne in nepravilne podobe, vse križem tukaj in tamkaj, trikotnike, čveterokotnike, kolobarje, zvezde . . . potem raztresi to zmes: bolelo te bo — dejal bi — oko in ne bo moglo dolgo vztrpeti ob takem gledanju. Nasprotno pa izkušamo, da nam tudi preprosta črta, navaden trikotnik, kolobar . . . vsaj nekoliko ugaja,

ali nas ne utruji, ako jih ogledujemo dalje. Jednako nam pravi pojem lepote, da mora predmet izražati jedno bistvo, jedno misel, neko duševno jednoto, ako ga hočemo ceniti ali imeti za lepega. Svojstvo lepote ni kakor svetloba, ki je pred nami razlita, kamor seže oko, temveč lepota je na predmetu tako njemu posebna in lastna, kakor je posebno bitje tisti predmet sam.

Za jednotnost so po naravi sami trije oziri.

1. Jednotnost bistva. Lepi predmet kaže jednoto v tem, da je jedna stvar, jedno bistvo, jedno središče raznih sil in svojstev ali lastnostij. Naš um ima za tako stvar jeden pojem ali jedno duševno sliko, in za to sliko jedno besedo ali vsaj jeden izraz. Na taki stvari se nekatere lastnosti in razmere preminjajo, a stvar je vedno ista. To nam kažejo kakor drugi tako tudi lepi predmeti, in seveda jednako umotvori, ako ugajajo.

2. Jednotnost prostora. Že gledanje nam oklepa vse, kar vidimo, v omejen krog. Oči, ki se vpirajo n. pr. v daljnje gore, nam kažejo nekako okrogel 'izrezek' tega, kar je pred nami: del gorá, del neba, in tla ali progo, ki se začinja pred nami in se širi tje do predmeta samega. Okrog in okrog tega je — tako bi lahko dejali — teman okvir, in v tem okvirju se vse to družijo, kar nam v jednom hipu uzre oko. Kakor nam to dela oko samo ob sebi, tako pa tudi svojevoljno radi vidimo in napravljamo pri vidnih predmetih tako jednoto. Zaradi tega je zagrajen vrt ne samo varen, temveč tudi lep, ker daje ograja večjemu prostoru prijetno jednoto. Zato obrobujemo radi obleko, zato devamo podobe v okvir¹, stavbe tudi večkrat obrobujemo. Veliki prostori nam tedaj ne ugajajo, ako ne obsežemo neke jednote; neprijetna je velika dvorana z redko opravo . . . Ob takih predmetih iščemo stališča, s katerega moremo uzreti jednoto. — Kadar loči precejšen prostor dva dela, ki se kažeta ko jeden predmet, je neprijetno. Nalepi na stran papirja dva lepa mala por-

¹ Vsakdo ve, da je slika v okvirju za oko mnogo ugodnejša kakor brez okvirja.

treta tako, da bo vsak na svoji strani, tedaj ti ne bo ugajalo, pač pa ti bo ugajalo, ako ju deneš blizu skupaj. Prevelik prostor, ki je vmes, podira jednoto.

Važno je to opazovanje za obrazovalno umetnost, kakor tudi za dramatiko, čeprav ne v toliki meri.

3. Jednotnost časa. Nekateri pojavi se nam kažejo v prostoru, drugi pa v času. Veliko goro vidimo v velikanskem prostoru pred seboj; gromenje, bučanje viharja, petje . . . zaznavamo v času; nekatere pojave pa zaznavamo v prostoru in v času, kakor gibanje človekovo in živalsko, valovanje morja, divjanje nevihte . . . Jednotnost časa je najprej v tem, da se godi kaj tako in tako dolgo, kakor zahteva njegova narava, torej ne prehitro, ne prepočasi. Potem mora biti jetnotnost časa, da se dejanje ne pretrga, da se godi v pravem redu, da ima vsak dogodek svoj razločni začetek in konec. Ako se kaj giblje preurno, ali prepočasno, ako se kaj godi s predolgimi presledki, ni lepo. Kar je prehitro, tega ne moremo prav zaznavati; kar je prepočasno, to nam je zoprno.

II. Tako objema in oklepa jednota lepi predmet; taka jednotnost je zakon in pogoj za lepoto in prav nič ne nasprotuje drugemu zakonu, ki je: r a z l i k a. Za lepoto je potrebno, da je v predmetu nekaj različnih delov ali momentov, kar smo pojasnjevali že v prejšnjih razlagah. To tako očitno potrjuje in uči izkušnja, da je znano vsakomur, kdor na to pazi. Jednoličnost je dolgočasna, kjerkoli jo srečamo; raznovrstnost razveseljuje in mika. Ta zakon sloni na dveh ozirih: na predmetu samem in na našem spoznavanju.

1. Predmet sam na sebi zahteva raznoličnost, da je lep. Lep je namreč le tedaj, ako se njegovo važno bistvo razvije in pokaže v popolni obliki. Oblika je le tedaj popolna, ako se v njej razodeva bistvo ali narava v vseh ozirih ali po vseh straneh, po vseh momentih. In to kaže razlika, ki je v predmetu; razlika in mnogovrstnost kažeta predmetovo popolnost, bogastvo, važnost ali pomenljivost. Popek, ki požene iz

veje, ni še lep; lep pa je cvet, ki se iz popka razvije; zora, ki še ne razsveti gorá in dolin, ni lepa; lepo je šele jutro, ki pokaže prirodo po vseh njenih delih in razlikah.¹

2. Raznoličnost se pa tudi ujema z našim duševnim delovanjem in nam zato ugaja. Opazujmo sami sebe in kmalu razvidimo, da nam ugaja to, kar vzbuja mirno delovanje naših čutil in naše duše. Kar pa ne vzbuja zmožnostij in delovanja, nam ne ugaja. (To je splošen dušeslovni zakon; treba misliti le na samoto, pa na zabavo v družbi.) Kjer ni razlike, ne morejo delovati čuti (n. pr. v temoti, v mraku, v megli, v peščeni puščavi i. dr.), gibanje ne prehaja sem in tje, temveč je kakor zaprto ali omejeno.² To pa deluje na nas neugodno. Kjer je pa razlika, prehaja čutno in duševno gibanje od dela do dela, od barve do barve, od zvenka do zvenka, od črte do črte, od momenta do momenta, in to nam ugaja.³ Kako radi gledamo pisano mavrico in prehajamo s pogledom od barve do barve, ali pri petju od zvenka do zvenka, ali pri stavbi od črte do črte, od oddelka do oddelka!

III. Različnost pa ne sme biti nikdar taka, da bi podirala jednotnost. Zakaj šele v tem je lepota, da se različni deli in momenti skladajo ali ujemajo, in tako izhaja iz razlik prijetna jednota. (Primerjaj barvane slike, napeve, kipe, cerkve.) Gledé na to nam oba zakona kažeta ta-le določila:

a) Za lepoto ne sme biti preveč razlik ali delov ali sestavin. Slika s prav mnogimi

¹ V tem vzgledu velja tudi zakon jasnosti.

² Čitatelj naj dene polo belega nepopisanega papirja predse, naj oko vpira v njegovo središče in ob tem opazuje, kako to nanj deluje. Ali pa naj sam sebi ,poje' dalj časa vedno isti glas in naj se posluša; še bolje pa, ako si pritisne na orglah ali na harmoniju jedno tipko in pridržuje, da ,poje' dolgo isti zvenk: spoznal bo, kako je to neprijetno, in tem neprijetnejše, čim dalje traja. Kadar neprevidni ali nevesči orglar pridržuje na orglah dolgo samo jeden zvenk, je to za marsikakega poslušavca huda muka.

³ Ako dene čitatelj na prej omenjeni papir utrgano cvetlico, ali ako si zapoje kak napev, ne bo mu neprijetno, temveč prijetno. Razlika daje čutu dela.

osebami ali s prav različnimi barvami ni lepa, ako ne naredi slikar več skupin. Stavba, na kateri lahko pregledaš nadstropja in okna, ti ugaja; velikanska stavba z mnogimi vrati in nepreglednimi okni ti ne ugaja. Cveternožne živali, kakor konj, vol, ovca, katerih dele lahko pregledaš, so ti všeč; tudi žuželke s svojimi tremi deli in šestimi nožicami so ti prijetne na pogled: a striga in železna kačica s svojimi mnogoštevilnimi nogami, ki mrgolé pred teboj, ti nista všeč. Skratka: kadar je delov ali razlik v predmetu toliko, da jih ne moremo pregledati ali obseči, tedaj nam ne ugaja predmet. Torej se gibljejo razlike med dvema mejama, da jih ni ne preveč, ne premalo. Kar se večjih ali glavnih delov tiče, se giblje njih število najugodnejše med 3 in 7. Kjer je več malih delov, tam je treba, da so združeni v večje skupine ali jednote, ki so člani ali deli celote.

b) Razlika med dvema sosednjima deloma ne sme biti velika; prehodi od lastnosti do lastnosti morajo biti lahki in mehki, ne trdi in neposredni. Zraven prav malega drevesa ni lepo v drevoredu veliko drevo; poleg visoke palače se ne poda mala kočica; poleg teme bôde v oči močna svetloba itd. Kakor velja o prirodi, da ne trpi skokov, tako velja za lepoto v obče, da nima rada skokov.

Zato je tudi očem prijetnejše, ako črta ni zlomljena, temveč upognjena; okrogle in zavite poteze so ugodnejše kakor ravne pa križajoče se; bliskova pot ni toliko prijetna kolikor strahovita. Najlepšo črto imenujejo valovito; valovito gibanje se zdi v obče ljudem najugodnejše. Tako se giblje voda, tako se giblje konj, kadar dirja, tako se giblje rad tudi človek. Ta črta nam kaže jednotnost in razliko z lahkimi prehodi.

Posebno važen je ta zakon za barve in zvenke (glasove). O tem se je nadrobno mnogo razpravljalo, in določili so razna pravila za razmere barv, še jasneje pa za razmere zvoikov. Splošen nauk o lepoti ne more razpravljati obširno teh pravil; prepuščati jih mora posebnim strokam. Glavna pravila podamo pod naslovom o harmoniji. (Dalje.)

Osamela mladika.

Počasi vstaja tema iznad Rame . . .
 Pri mestnih vratih čaka sveti Peter,
 na kameniti klopi čaka jutra.
 Navdušene mu prsi polni radost.
 V veselju takem je na gori Tabor
 šotore hotel tri postaviti . . .
 Na strehi prve hiše pa petelin
 zapoje zori svoj pozdrav navadni;
 naslika živo v Petrovem spominu
 njegovo davno, najtemnejšo noč. — — —

* * *

Tam na dvorišču, sredi črne trume,
 pri ognju roke si je grel premrle;
 prevročna duša se mu je hladila,
 prezebali so prejšnji lepi sklepi . . .
 A iz dvorane sodne krik na krik
 po dvoru se je širil: „Kriv je smrti!“ —
 Kot blisk je šinil Petru strah po licih,
 kot rezek dih prevel mu je vso dušo,
 oklenil lepe sklepe — v led . . .

Raz smehljajoča ustna vratarice
 trditev trpka vanj je viknila:
 „A! Tudi ti si hodil z Nazarencem!“
 „Verjemi, žena! Jaz ga ne poznam!“
 Na strehi pa je dvignil izmed perja
 petelin glavo. Vztrepetal s perutmi
 in, kakor da mu ni nikamor sila,
 počasi kljun odpiral in zapel . . .

Apostol se je skrtil za širen steber. —
 „Res! Tudi ti si eden izmed onih!“
 nov, škodoželjen je zapretil glas.
 „Prisezam ti pri templu, da jaz nisem!“
 Petelin je med perje vtaknil kljun . . .

Pretesna čustva so nesrečneža
 pregnala izza stebra do izhoda;
 a množica mu je zastrla pot:
 „Da! Ti si ž njim bil! Saj si Galilejec!“
 „Prokleti jezik vseh nevednežev!
 Prisezam vam pri vseh prerokih naših:
 Ne! Jaz človeka tega ne poznam.“
 Petelin drugič zganil je s perutmi,
 pogledal doli na dvorišče šumno,
 moči nabiral v vedno širšem vratu,
 moči nabiral — pomenljivo pel . . .

Oj, ta poredni petelinov klic!
 Besede ostre . . . rezki kriki . . . vse,
 vse bi mu v duši s časom onemelo,
 A kje potihne, kdaj potihne v prsih
 ta nagajivi petelinov klic! . . .

In iz dvorane med vsestranskim krikom
 Najvišji in Najnižji gre uklenjen

tam mimo ognja . . . mimo stebrov . . . mimo
 Petra . . .

„Neznanec“ znanca milostno pogleda . . .
 Kot solčni žarek po premrli roži,
 po Petrovi je duši ta pogled
 z gorkoto in svetlobo in milobo
 oledenele lepe tajal sklepe,
 odrevenele blage božal misli . . .
 In prva kaplja je pritekla z leda,
 rosila prva solza iz oči.

Za njo jih je priteklo sto in sto. — — —

Objokanec je bežal . . . bežal . . . bežal
 tje na grobove dedov in prerokov.
 Na oljikove liste — žive strune
 blažilno mu je mrak zasviral pesem:
 „Neznani potnik! Mir s teboj Gospodov!“
 „Kako?! Jaz nisem htel z Gospodom biti,
 pa naj bi mir Gospodov bil z menoj?“

Naprej . . . naprej do drage Oljske gore!
 V presilnem begu je zadel ob skalo . . .
 Moj Bog! . . . Kako mi je naročal takrat
 v prerokskem duhu: „Simon, ti si skala!“
 Res! V hladnosti sem ves podoben skali,
 a v trdnosti še kamenček me zmaga.
 „ . . . in na to skalo . . .“ O, nikar, nikar! —

Čez goro veter je zapihal vlažen,
 kot da bi nosil v sebi tiste solze,
 nedavno v smrtnem strahu porošene . . .
 Dreves vršički so se zibali,
 ob veji se je veja krivila.
 In Petru se je zdelo — les šepeče
 v vprašanjih samih in očitanjih:

Ti sam, ti sam si se zatekel k nam?!
 Kje Njega si, kje Njega si zapustil?
 Še včeraj si mu ves goreč obetal
 ljubezen, srčnost, vero in zvestobo . . .
 O, kolikrat je v senci teh dreves
 govoril tebi milo in proseče
 o vdanih ovcah, o pastirju dobrem,
 o vinski trti, o mladikah njenih . . .!
 Ti Peter, ti mladika osamela,
 povej nam: kje je vinska trta tvoja?

Odgovora ni mogel najti takrat.
 A danes Peter lahko odgovarja:
 V višini cvete vinska trta moja;
 oživljajoča rosa jutranja
 rosi krog mene kakor nje sladkost . . .
 Le poj, petelin! Vzdrami brate svoje!
 Zapijte vsi, po strehah vseh zapojte:
 ne dvakrat! . . . večkrat!

Jaz bom več kot trikrat
 razkril meščanom: kak mi On je znan. —
 Le naznanite mestu zlati dan . . .

Silvin Sardenko.

Pod rimskim orlom.

(Povest. — Spisal I. M. Dovič)

(Dalje).

V. Odhod.

Emonski lečnik Lepeticij je dobro obezalo tribunu Polijonu. Nič ni čutil mladi mož bolečin, ko je sedel na dvokolesnico, v katero sta bila uprežena dva iskra belca. Vendar jahati si še ni upal, zato je sedel v vojni voz, okičen z medvedjimi kožami in okovan z bliščečimi okovi. Ko Polijon prime za vajeti, že je bil zbran okrog njega oddelek konjikov; Flavij je izpustil belca in zasedel svojega konja. Konji so rezgetali, oprava je žvenketala, zlati pasovi in srebrne opreme so se svetile v solnčni svetlobi, poveljnik je še poljubil na čelo svojega sina, ki je trenutek potem odrinil proti blaženi Italiji.

„Monumentum ad Pyrum!“ zakliče prijavši Kalvencij na iskrem jutrovcu in se vljudno pokloni svojemu poveljniku.

Julij Blez je uganil željo Kalvencijevo in dovolil, da spremi sina do vrha Julijskih planin. „Bodi, a dalje ne!“

Bliskoma se je spustila mala četa izpred palače legatove, in kmalu ni bilo videti v daljavi drugega kakor veliko črno piko sredi širnega polja.

Cesta se je vila ob bregovju nizkih holmov, ki so bili zarastli z bukvami in hrasti. Sneg je še ležal po senčnih melinah, in blato je škropilo izpod konjskih kopit. Po drugi plati pa je gosta voda napajala rsate senožeti, in grmovje vsake vrste je štrlelo kvišku. Jata močvirnih ptic je zafrfotala iz bičja, dolgopeti zajec je zbežal v hrib, doli iz gošče pa so prihajali zamolkli glasovi lisice.

Vojna četa se je molčé premikala po cesti. Čim bliže so bili Nauportu, tem počasneje so korakali konji, tem redkejši so bili glasovi iz ust popotnikov.

Živahen je bil sicer Nauport, a danes je bilo tukaj vse tiho. Ljudij ni bilo na cesti; celo v pristanišču, kjer sicer noč in dan ni bilo mirú, je bilo danes mirno.

Popotniki so se ustavili pred magistrovo palačo.

„Idite in počakajte me pri Ticijani! Jaz imam pri magistru opravke“, reče Polijon in skoči z voza.

Hitro izgine v palači.

Magister loci, Marko Fulgin Filogen, je sedel na mehkem trikliniju, njegova hči Oklacija Ekspektata pa je slonela ob steni.

„Nevarni časi se nam bližajo, moje dete! Treba bo zapreti vrata.“

„Pojdiva rajša v tempel!“ Tam bova varna pred sovražnikom, dobri oče.“

Magister je omolknil in poslušal. Oklacija pa zakliče:

„Nekdo gre!“

Hipoma se odgrne zavesa, in suženj zakliče:

„Tribun iz Emone, Polijon, sin poveljnika Julija Bleza, prosi za besedo.“

Magister skoči po koncu. Bil je visok mož, srednje dobe, podolgastega obraza, črnih očíj, resnega vedenja. Na licih se mu je poznalo, da je bil svoje dni trpin, in nervozne poteze so značile burno življenje.

„Oče, jaz se kar tresem, če le slišim ime Polijonovo. Ne vem, kako da se tako bojim tega človeka.“

In res je dekle prebledelo. A v bledobi je bilo še lepše. Z zlatom obrobljeni konec plapolajoče toge je švignil za durmi postranske izbe, ko je vstopil tribun. Oči so mu zastale na tej prikazni.

„Častiti magister! Oznanjam ti veselo novico, da so domači bogovi preprečili vstajo, in jaz sem na potu v Rim, da izmoledujem veteranom obljubljeni ase.“

„Pozdravljen, slavni tribun! Ravnokar me je težila skrb, da bo treba biti žrtev surovih vojakov.“

„Nič tega, modri magister! Sporočam ti ob jednem pozdrav svojega očeta, in te poprašam, ali bi mi dovolil pogledati senco tvojega srčnega zaklada.“

„Boji se te, slavni tribun; a upam, da le vojaškega tribuna, ne pa znanca Polijona.“

„Narobe“, vzdihne Oklacija za škrlatasto zaveso, poslušakajoč razgovor.

„Ah, divna nauportska nimfa, ne vidim vojaškega obraza, a čutim tvojo bližino. Bogovi naj te nosijo na svojih rokah, Junona ti ohrani večno lepi cvet tvojih rožnatih ustnic! Ne prosim te roke, ne prosim tvojega spremstva, ne prosim tvoje milosti, vsega tega jaz nisem vreden. Še več! Ne upam se te klicati, ne zahtevam te videti, le samo oglasi se, da si tu, le besedico zini, da mi voščiš dobro, da pridem srečno iz Italije!“

Tiho je bilo v atriju. Le sveža drva na impluviju so pokala.

„Oklacija, vošči srečno pot lepemu tribunu!“ preseka magister tišino.

„Voščim srečno pot“, oglasi se mehki glas za zaveso.

„Hvala ti, devica nauportska, skrivnostni utrinek moje sreče! Odslej je moje geslo: ‚Voščim srečno pot!‘“

„Bog s teboj in sreča ti bodi mila, dragi moj tribun!“ pozdravi magister Polijona, ki je priklanjaje se izginil v hodišču.

Flavij je podal vajeti, in kmalu potem sta se ustavila pred domom Ticianinim. Vojaki so nevoljno sukali svoje konje, in Kalvencij je hitel tribunu praviti, da je hiša zaprta in da ni nikogar doma.

„Čudno to! Pa nič ne dene. Odidimo!“

In četa je odjezdila skozi trška vrata proti Longatiku.

Stari hrasti, debele jelke in krive bukve so stale ob cesti; kjer se je dalo videti v večjo daljavo, videl se je gozd, visoko in gosto zarastel, kakor daleč je segalo oko. Solnce je toplo sijalo in topilo zadnji sneg po kotlinah. Polijon je v tej samoti, kjer je bila napravila rimska oblast lepo cesto, pri-

povedoval svojemu tovarišu, kaka sreča ga je doletela v magistrovi palači. Kalvencij je pazljivo poslušal. Spoznavši pa, da je tovariševa domišljija zelo kipeča, a resnicoljubnost jako majhna, ni se menil več toliko za njegove besede, temveč rajši premišljeval, zakaj ni bilo Ticiane doma. Čim bolj je pretehtaval razmere, tem bolj zmedene so se mu zdele. Menil je, da bi vedela Ticiane marsikaj povedati, a slutil je tudi, da se je skrila ravno zato, ker je bila v homatije kolikor toliko zapletena.

Po mnogih ovinkih, v katerih se je vila pot vedno više, so dospeli na prostrano in dolgo ravan s hišami ob cesti in malo vojaško postajo. Bil je to „Longaticum“, zares „dolgo selišče“. Na mnogih mestih je trava pokrivala tla. Ko so se kratko pomudili pri vojaškem poveljniku, odrinili so urno naprej. Zajel jih je veliki in temni gozd, ki stoji še dandanes in je znan pod imenom Hrušica. Hitro je potnikom minul čas, in ko je solnčna toplota pojemala, zagledali so potniki pred seboj „monumentum ad Pyrum“ na odprti višavi sredi gozda.

„Evo, dva jezdeca!“ zakliče jeden izmed spremljevalcev. Hitro poženo konje. Kmalu so bili skupaj. A bil je le jeden jezdec. Na malem pa močnem konju je sedela postavna ženska črnih očij in grškega nosa. Bila je Ticiane. Jako se je zavzel Polijon, ko jo je spoznal.

„Kam potuješ, Ticiane?“ popraša jo Polijon.

„Spremila sem svojega moža, ki je odšel v Akvilejo po kupčiji. Sedaj pa zrem še tje gori na planine, zrem za svojim dragim družetom.“

Četudi je bilo to dosti čudno in nenavadno, vendar ji je Polijon verjel, zakaj ženska je bila prava amazonka.

„Mi pa smo te iskali na domu, da nam bi še jedenkrat postregla, predno odidemo v blaženo Italijo.“

„E, žal mi je, da se je tako zgodilo“, potoži Ticiane, zroč na cesto. Kalvencij jo je gledal tako srpo v oči, da je povesila črne trepalnice. Tudi lahno rdečico je opazil na njenih licih.

Kar zašumi nekaj pod cesto. Ticianino oko je obtičalo v gosti gošči.

„To je peket konjskih kopit!“ vzklikne jeden izmed spremljevalcev.

„Želim vam torej srečno pot, dragi Polijon. Pozdravite mi sorodnike! Ako hitro odjezdite, doidete mojega moža, ki bo vesel vašega spremstva“, hitela je zgovorna Akvilejka in obrnila konja proti Longatiku. Po vnetih pozdravih tribunovih je udarila s šibico po konjiču in izginila za ovinkom.

Polijon je zamišljeno zrl za njo v svojem vozu, Kalvencij pa je zagledal ne daleč pod cesto jezdeca, ki se je trl skozi grmovje na cesto. Hipoma vzklikne:

„To je prevara! Srečno hodi, predragi Polijon, in kmalu se vrni! A ne pozabi povedati Tiberiju Augustu, da naj pošlje iz Rima semkaj pretorijancev, zakaj vstaja še ni zadušena. Stavil bi svojo glavo, da me moje bistro oko ne vara in da oni jezdec ni nihče drugi kakor igravec Pecenij, katerega nam podzemski bogovi vedno gonijo pred oči. Ticianana nas je varala. Torej hiti, ljubi Polijon. Fortuna naj te spremlja!“

Kalvencij je izpodbodel svojega konja in se vrnil, Polijon pa je s spremstvom nadaljeval svojo pot proti vrhu, kjer je bila rimska vojaška posadka.

Kalvencij je skokoma dirjal za ubeglim jezdecem, a ni ga bilo mogoče doiti. Ko se je cesta videla v večjo daljavo, spoznal je, da sta dva jezdeca skupaj, a ker se je delal že mrak, ni mogel natanko razločiti ju. Le sklepal je, da sta Ticianana in Pecenij. V Longatiku se je ustavil, da se je odpočil in nakrmil konja, nato je že v temoti, kolikor je mogel, hitel proti Nauportu.

Ko je prišel do hiše Ticianine, pogledal je skozi okno in butnil z nogo v vrata. Hiša je bila zaprta. Zvita Akvilejka, ako je bila doma, se ni marala oglasiti. Pred palačo magistrovo se je ustavil. Straža je stala pred vrati in takoj oznanila prišleca magistru. Ta je bil še po koncu. Sprejel ga je z največjo radostjo. Tudi Oklacija je prišla k očetu.

„Pozdravljen, častiti magister! Dolžnost me veže in ljubezen me priganja, da se

zglasim pri tebi in sporočim, kar sem videl in slišal. Tisti nemirni Pecenij je spremljal gostilničarko Ticiano proti ‚monumentu‘. Došli smo ga. Ko je pa Pecenij zapazil nas, izginil je v gošči in jezdil nazaj proti Nauportu. Dobro sem ga poznal. Ticianana pa nas je prevarila s svojo lokavostjo in nas nalagala, da je spremila svojega moža. Pozneje se je zopet sešla s Pecenijem in izginila sta pred menoj. Hiša njena pa je zaprta. Trdno sem uverjen, da hodita okrog sama, da hujskata. Kdo ve, kakšnega dobička se nadejata!“

„Bogovi naj nam bodo mili!“ vzdihne Oklacija.

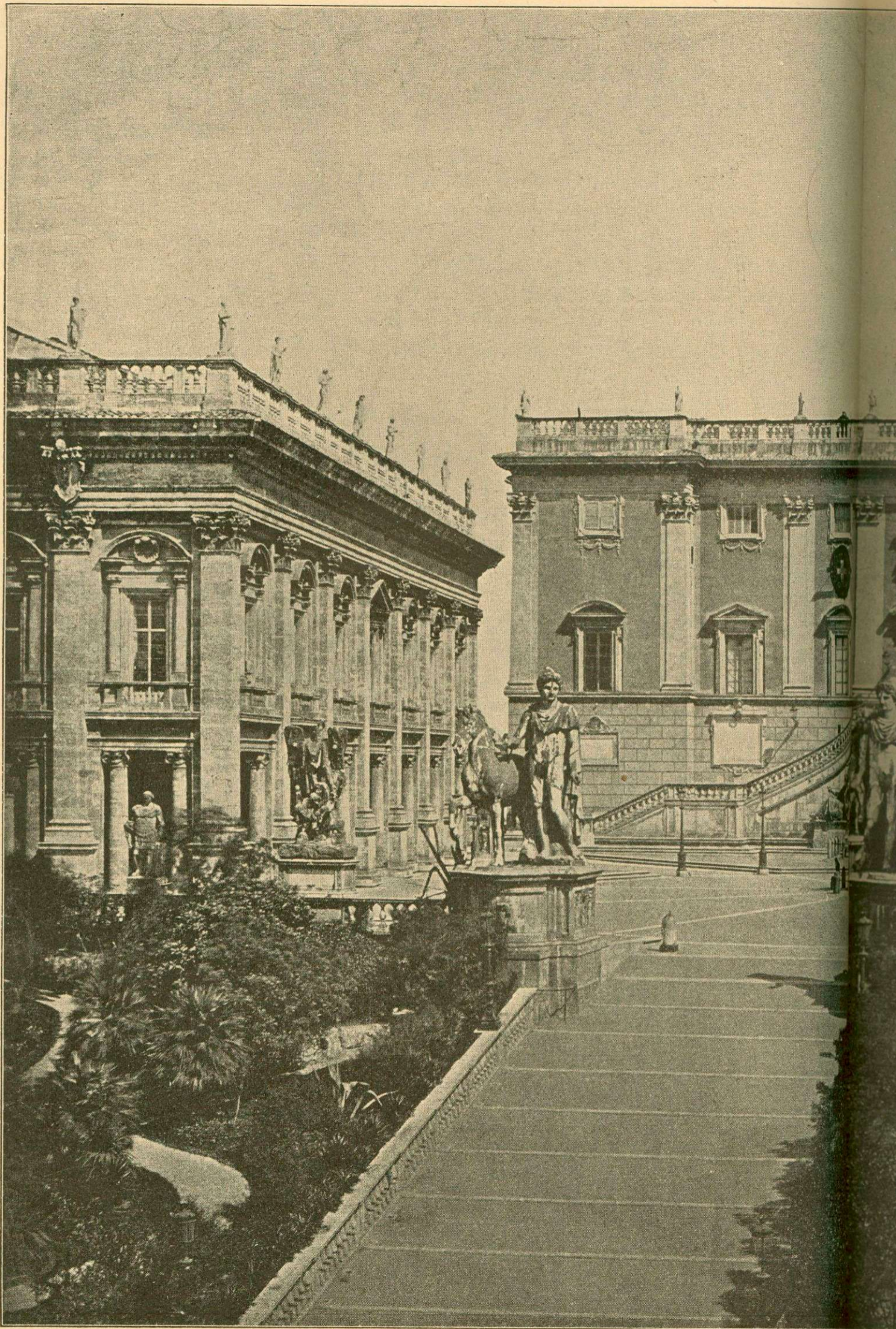
„Ne boj se, moje dete! Ta mladenič je naš rešitelj. Sedaj mi je vse znano. Pecenij in Ticianana sta zbežala. Res, dobička se nadejata. Zarana je bila Ticianana tu in me prosila, da naj jo počakam za obresti od dvajset tisoč denarjev, katere mi dolguje že dve leti. Obljubila je, da mi prinese do konca meseca obresti in četrtno glavnice. Ravno danes — dejala je — odide moj mož po denarje, ki jih ima dobiti za kože v Akvileji. Spremljala ga bom tudi jaz do Longatika; tam dobodem sama v roke nekaj denarjev in jih prinesem jutri za zaostale obresti. Drugo prinese mož iz Akvileje. In izročila mi je ključ od hiše. Sedaj vem, da je tudi mene varala ta sleparica!“ konča razburjeni magister.

„Ta je zrela, da jo sodimo po vojaško“, pristavi urno Kalvencij. „A zatrdim ti pri Jupitru, užaljeni dobrotnik, da se bom maščeval nad Pecenijem, ki je udaril po roki mojega prijatelja, in da se bom maščeval nad Ticiano, ki je varala svojega dobrotnika. Tako mi Jupiter!“

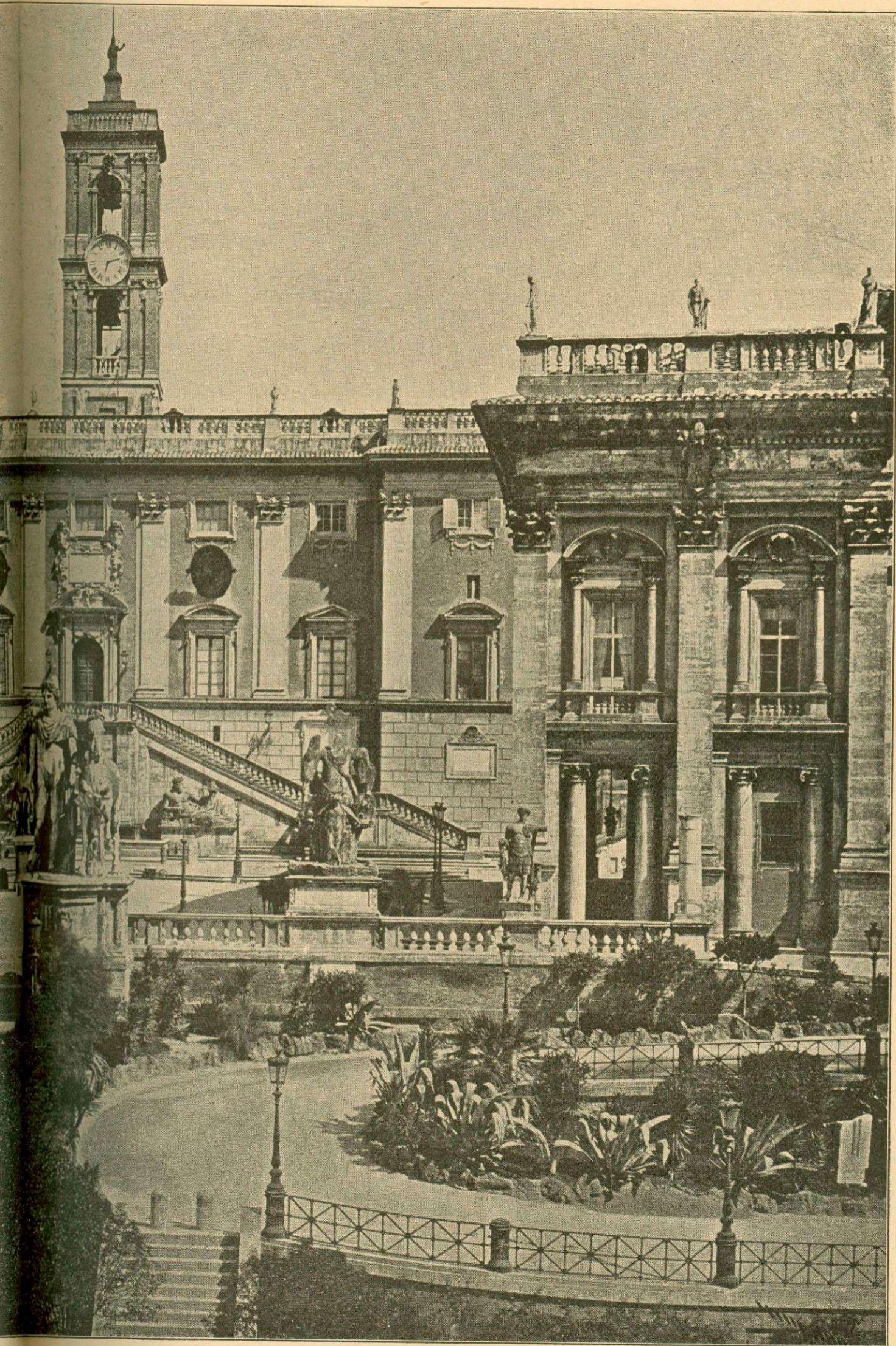
„Hvala ti, rešilni sel naše hiše, vrli Kalvencij! Bogovi naj blagoslovijo tvoj trud!“ dé Oklacija, položivša levico na mladeničevo ramo.

Srečen je bil Kalvencij.

„Moram oditi. Pogledam še v tabor, ako vedó morda tamkaj kaj več o Peceniju, in potem hitro za njim. Živ ali mrtev mora biti v mojih rokah, ako le še pravični bo-

Kapitol (Caroglio)

(Camoglio) v Rimu.

govi zmagujejo. Ti pa, dični magister, čuvaj skrbno svoj zaklad, zakaj vojak v službi je brezobziren, in dobro zaklepaj palačo! Pecenij je hujskal v Emoni, hujskal je tudi v nauportskem taboru; najbrže tudi tu uspešno deluje njegova hudobna roka.“

„Srečen pot vošči Oklacija Kalvenciju!“ reče deva in, izgine v postranski sobi.

„Hvala ti, hvala, božanska deva!“ odgovori vojak in, poslovivši se, plane po cesti do tabora.

Crna tema ga je objemala, meseca ni bilo na nebo, in zvezde so se skrivale za sivobojnimi oblaki.

VI. Upor.

Blizu Nauporta, kjer se dandanes izteka iz Podlipe prihajajoči potok v Ljubljano, gradili so rimski vojaki nov most na rimski cesti. Tamkaj so bili tudi utaborjeni. Taborski načelnik Avfidijen Ruf jim je zapovedoval in vodil delo.

Kalvencij je privezal konja v bližnji hosti za drevo in se počasi prikradel do prve straže.

„Ali je načelnik v taboru?“ popraša stražnika, ki je zaspano sedel na velikem kamnu, držeč v roki dolgo sulico.

„Ni ga, odšel je v trg.“

„Povej mu, da ga legat Julij Blez priča-kuje jutri v Emoni.“

„Ne skrbi, pride gotovo“, zatrdi stražnik, pikro se nasmehivši.

Kalvencij ni videl v temi pikrega nasmeha vojakovega. Kmalu zopet zajaše konja in se vrne proti Nauportu.

Tam na obrežju je čul zamolklo govoricico. Približa se in spozna po glasu starega Plunka. Iz čolna pa stopi Avfidijen Ruf.

„Ti si tu, Kalvencij? Legat je že popraševal po tebi.“

„Cenjeni načelnik, jaz pa poprašujem po tebi. Ravnokar sem naročil taborskemu stražniku, da se zglašiš jutri pri legatu.“

„Ne skrbi zame, Kalvencij! Legatu sem že podal svoje poročilo. Ni se nam bati upora. Moja krepka roka ustrahuje vse.“

„Vendar se ne zanašaj preveč na svojo roko, čislani Rufe! Časi so resni, Pecenij iztika po Nauportu, da ujame kaj za svojo mrežo.“

„Pecenij? Moji vojaki ne marajo za takega pritepenca.“

„Ko sem spremljal danes Polijona do ‚monumenta‘, videli smo Pecenija in Ticiano, ki sta bila na poti iz Nauporta. A ta pot gotovo ni poštena.“

„Sreča zanju, da sta šla. Drugače bi Pecenij že iztegnil svoje pete, in Ticiano bi jastrebi kljuvali na kolu. Kalvencij, ti si še mlad, a zapomni si: Vojak mora biti drzen, odločen in hiter.“

In Ruf bliskoma zleti na konju s svojim sužnjem proti taboru.

Kalvencij pa je zamišljen zrl za njim v noč.

„Ali stopiš v čoln, Kalvencij?“ izpregovori stari čolnar.

„Ne, Plunko, a pridi jutri večer semkaj! Najbrže me popelješ v Emono. Ako ne, trud ti vsejedno povrnem. Samo svetilko mi posodi. Saj imaš dve.“

In Kalvencij vzame svetilko in zajaše konja. Hitel je skozi Nauport na tisto mesto, kjer se je pot križala. Prišla mu je bila hipoma bistra misel. Želja, da bi se maščeval nad Pecenijem, ga je vnemala. Z lučjo je iskal sledu Pecenijevega in Ticianinega konja. Ni iskal zastonj. Našel je dvojni sled na jedno stran; sledova dveh konj v blatu sta bila prav očitna. Iz tega je spoznal, kam sta se odtegnila ubežnika. Zvita glava Pecenijeva in premetena Akvilejka sta si izvolila pot, ki je držala naravnost v hribe do Kalvencijevega rojstvenega doma. Mislila sta si: semkaj naju pač nihče ne bo sledil. A motila sta se. Kalvencijev vztrajni, dasi utrujeni konj je še čilo nosil svojega gospodarja, ubežnikova konja pa sta bila docela opešala. Ustavila sta se torej na pašniku Tita Kalvencija, in Pecenij je s Ticiano sedel pod košat hrast, zavijajoč se v toplo togo. Tukaj sta hotela počiti, živali nekoliko napasti in potem ukreniti o nadaljnjih korakih. Tema je polagoma izginjala, na vzhodu se je sve-

tilo in napovedovalo jutro. Obema je silil spanec na oči, a hlad jima je branil zadremati. Zdanilo se je polagoma.

„Čuj, Pecenij! Konja dvigata glavi“, reče hipoma ženska vstajaje.

Pecenij še ni mogel prav zavedeti se, kaj je, kar pridirja izza drevja Kalvencij, pasoča konja zarezgetata in poskočita strani, Kalvencij pa skoči raz konja z golim mečem.

„Udaj se!“ zakriči.

„Ne boš dobil od legata darila. Tako mi Ork!“

In vročekrvni Pecenij se zakadi v napadnika s svojim mečem. A ni bil srečen. Predno je mogel zamahniti, že se je zabodlo ostro Kalvencijevo orožje v njegove prsi.

Kri je bruhnila iz nesrečnega igravca, ki se je zvrnil po tleh, hropeč in besneč:

„Duša požrešna, častilakomni Panonec, cesarski petolizec! Peklo naj te pogoltne v svoje žrelo in razdene tvoj rod! . . . Ticijana, pomози! . . . Nečeš mi pomoči? Hinavka! . . . O, o, o!“

Akvilejka je zrla hladno in zaničljivo v smrtnem boju ležečega tovariša. Ko je videla, da je izdihnil, je pogledala poželjivo mladega vojaka, ki je stal nepremično na svojem mestu. Hinavski se oklene njegovih nog, vzdihujoč:

„Moj Kalvencij, moj rešitelj!“

Vojak jo je sunil z nogo od sebe:

„Hinavka! Poznam te do dna. Izdajica si domovine, malopridno ženišče, sleparica! Sedaj pa je konec tvojim spletkam. Pokličí svoja konja!“

In Ticijana pokliče pokorni živalci. Kalvencij zveže konjiča in priveže oba k svojemu konju.

„Dvigni truplo in zadeni je na ramo!“

Ticijana je molče poskusila storiti povelje. A ni ji šlo.

„Ne morem, Kalvencij, ne vlevaj mi tega!“

„Torej poberi mu denarje izza pasú in daj jih meni!“

„Če ti smem svetovati, slavni Kalvencij, deniva truplo na konja.“

„Bodi! Posadiva truplo na konja!“

Ko je Ticijana dvigala truplo na konja in ji je Kalvencij pomagal, poljubila ga je ona strastno na ustnice. Truplo pade na tla, a Kalvencij udari žensko s tako silo po obrazu, da je omahnila. Rekla ni nič, pa kri je zavrela v njej. Dvignila se je in brez besede sta spravila in privezala mrliča na jednega konja. Kalvencij je zasedel svojega in velel, naj na svojega sede tudi Ticijana. Ta pa je hipoma dregnila s svojim nožem Kalvencijevo žival tako naglo in silno pod vrat, da se je visoko in divje vspela, zadela ob debelo korenino in se zvrnila po tleh s svojim jezdecem pod seboj.

Ko se je Kalvencij po tem padcu zavedel, že ni bilo nikogar na pašniku. Le mrtvo truplo Pecenijevo je ležalo na tleh v krvi in prsti, a brez denarjev.

Tožen položaj! Kalvencij je bil potolčen, s tuniko si je brisal krvave srage na svojih licih. Leva noga ga je bolela v kolenu in po glavi mu je grozno šumelo. Pogledal je okrog sebe in videl očetove pašnike, videl veliko zidovje in lesene kočé, slišal mukajočo goved in razbijajoča kladiva svojih bratov-kovačev.

„Kaj je z menoj? Ali naj grem domov in tako? Kje je moj konj? Kaj je ž njim?“

Tu začuje ne daleč od sebe v gošči neko hreščanje. Težko se je vlekel tje, odkoder se mu je zdelo, da je prišel šum, in kmalu je našel v grmovju svojega jutrovca, dar cesarskega legata. Lepa žival je ležala na tleh, zvijaje se in stezaje, iz rane pa ji je vrela kri curkoma.

„Oh, moj prijatelj, moj kostanječek, moj srčni sokol!“ In božal ga je po čelu, objemal krog vratu, kakor prijatelj objema prijatelja.

Žar jutranjega solnca je zatisnil zvesti živalci iskre oči. Kalvencij pa je v solzah in z veliko težavo počasi odšel proti rojstvenemu domu.

Trobentice so se vrstile na zeleni travi, pisane marjetice so se kazale pod košatim drevjem in vitki jetrniki se je šopiril s svojo višnjevasto suknjico, a Kalvencij jih ni zapazil. Zroč v tla je korakal počasi po strmini

na gradišče, ki še sedaj hrani (gori nad Ža-
žarjem) svoje temeljno zidovje in raztopljeno
rudo — ostanke rimskih časov. Šele vedno
bdeči pes „custos“ ga je zdramil, ko mu je
priskakal nasproti, prijazno migaje z repom.
Tudi udomačeni lisjak je zalajal, a poznal
ni domačina Kalvencija. Oče Tit je takoj
prihitel z napetim lokom na lisjakov glas
iz hiše, da izpusti otrovljeno puščico na so-
vražno žival, ki se je — kakor je mislil —
bližala poslopju.

„Ti, moj sin? Odkod in kam? Kaj ti je?
Krvave lise zrem na tvojih licih, in leva
noga se ti ne udaja? Kalvencij, govori!“

In Kalvencij je po kratkem, iskrenem
pozdravu povedal svoje zgodbe.

V tem pa so že prihiteli bratje iz ko-
vačnice, pritekla je mati z dvema hčerama,
pristopili so sužnji iz hlevov in strmé po-
slušali prišleca.

„Ostani doma, moj sin, in ne bori se s
temi klateži“, reče pristopivša mati in po-
ljubi sina na lice.

„Vojak sem, Mart je moj zaščitnik, ljuba
mati: ne morem odstopiti. Čast moram re-
šiti. Polijon je moj prijatelj in Oklacija, ma-
gistrova jedinka, je moja izvoljenka. Čaka
nas še burna bodočnost. Upor še ni zadušen,
cesarskemu legatu moram biti na strani.“

„Čast ti bodi, moj sin!“ pohvali ga oče.
„Le nadaljуй svoje delo, in venec zmage ti
ne odide. Suženj ti privede mojega konja in
jaz te spremim v Nauport.“

Kalvencij se je doma malo počil, oče mu
je pregledal, izmil in z leki namazal nje-
gove neznatne rane, ki so bile bolj otekline
vsled udarca in pritiska; proti poldnevu pa
sta se oba poslovila od doma, vsak sedeč
na svojem močnem panonskem konju.

„Ne pozabite pokopati mojega jutrovca in
varno spravite truplo Pecenijevo!“ zakliče
še Kalvencij, in kmalu sta izginila v gozdu.

„Glej dim nad trgom! Kaj vidim? Groza!
Nauport gori.“

„Res je, oče! To je požar. Že vem:
Vojaki so se že uprli. Gorje Rufu, ki je
tako lahkoveren! Izpodbodiva konja! Morda
še kaj preprečiva.“

„Morda pa ni tako hudo, moj sin!“

„Ne varam se, tako mi Jupiter! In Okla-
cija, ki jo tako ljubim? Ona bodi žrtev po-
živinjene druhali? Ne, ne!“

In pognala sta konja navzdol, da je ka-
menje in rušnja letela kvišku.

„Nemara ne veš, Kalvencij, da Polijon,
legatov sin, snubi magistrovo hčer?“ nada-
ljeval je oče pogovor, ko sta konja sopihala
navzgor.

„E, Polijon je moj prijatelj in on ne
misli resno o ženskih“, odgovori sin strastno.

„Le pazi, da strast ne utopi tvojega
moštva.“

In zopet sta pognala svoja konja.

Solnce je pogledavalo skozi oblake, južen
veter je zibal golo vejevje, nad Nauportom
pa se je vspenjal zgoščeni dim proti oblakom.
Tleča gorišča, ožgani tramovi, zrušeno zi-
dovje se je kazalo prišlecem. Okrog srca
jima je legla bridka tesnoba; Kalvencij je
le predobro slutil dogodke tega dneva.

Vse razdejjano . . . Od tabora sem so se
pa čuli zamolkli, zadirajoči glasovi.

Jezdeca sta prisopihala pred magistrovo
palačo. Nekaj vojakov je stalo na cesti in
kričalo. Drugi so metali kamenje v palačo.
Dva pa sta butala z železnim drogom v hra-
stova vrata, da je bobnelo naokrog.

„Denarje, skopuh!“ kričali so vojaki.

„Ti nas pomagaš zatirati! Ti grabiš denar,
a nam ga ne daš! Ti si naš sovražnik!“ za-
dirali so se drugi.

„Kaj razbijate, moji bratje!“ oglasi se
Kalvencij z močnim, a tresočim se glasom.
„Ali vam je načelnik storil kaj žalega? Ako
vam ni po godu vaš zatiravec, kakor pra-
vite, obrnite se do njega! Nedolžne, miro-
ljubne ljudi pa pustite v miru! Ali vam ni
magister Filogen vselej postregel? Ali veste,
kolikokrat ste se najedli in napili na nje-
gove stroške? In v zahvalo ga sedaj hočete
pobiti? Bodite pametni in poprimite tam,
kjer je treba res poprijeti!“

„Kdo je ta, da nam tako govori?“ po-
praševali so se osupli vojaki. „Ali je naš?“

„Vaš sem, vaš“, poprime zopet Kalvencij
besedo. „Jaz sem tisti, ki sem se pri legatu

potegnil za vašo plačo. Jaz sem tisti, ki sem dosegel, da je legat poslal svojega sina v Rim do cesarja, da vam uredi plače in skrajša število vojaških let.“

„O, Kalvencij, da, ta je naš. Poslušajmo ga!“

„Pojdite torej svojo pot, in jaz vam ukazem v imenu magistrovem, da odprete zaprta vrata gostilničarke Tacijane in ji popijete vse vino, kar ga premore njena klet!“

Vesel krik se je razlegal po trgu; vojaki so z divjim hruščem drvili proti hiši Akvilejkini, kjer so planili ne samo po vinu, ampak po vsem, kar je bilo kaj vrednega.

Med tem sta bila Tit Kalvencij in njegov sin že v magistrovi palači. Našla sta po dolgem iskanju in klicanju očeta in hčer skrita, upadlega obraza in tresoča se. Oklacija se je zganila, magister pa je podal prišlecema roko.

„Hvala ti neskončna, Kalvencij, najin rešitelj! Strah je bil velik, a hvala Martu, ki ti je naklonil zmago! Ali ste ukrotili upornike? Ali si je Avfidijen Ruf rešil življenje? Ali je sam legat tu?“

„Ne morem vama tega zatrditi. Jaz sem preganjal Pecenija in Tacijano. Vse mi je bilo novo, kar sem videl in slišal v Nauportu.“

„Torej nisi bil tu? Ali nisi bil v Emoni?“

„Ne, niti tu, niti v Emoni. Dohitel sem oba in porinil meč v Pecenijevo izdajsko srce. Tacijana pa je srečno odšla za hip in odnesla tudi vse tvoje denarje.“

„Oj, kako sem ti hvaležna, Kalvencij!“ seže v besedo Oklacija, „da si naju le rešil. Pa ali smo že varni? Ali so vojaki pomirjeni?“

„Ne bojta se, vojaki vama ne storé ničesar več. Treba bo skrbeti, da se do cela pogasi ogenj in odvrne vsaka nevarnost.“

„O, tu je bilo grozno“, začne magister z zgovorno besedo. „Vojaki so odpovedali pokorščino, ker so se razvadili in jim ni dišalo težaško delo pri cestah in mostovih. Ko je tisto noč Pecenij prišel iz Emone v Nauport dogovoril se je s svojo znanko Tacijano, ki je dajala potuho vojakom. Pripravil je vojake, da se upró in se znosijo nad Avfi-

dijenom Rufom, češ da jih zatira. Lagal je, da je v Emoni že vse po koncu, in da naj hité, ako nečejo zamuditi ugodnega trenutka. In ko je Julij Blez v emonskem taboru napravil mir in poslal svojega sina v Rim do cesarja, bilo je v Nauportu že vse dogovorjeno za upor. Ko so danes zjutraj zapeli petelini, objel je velik strah trške in okoliške prebivavce. Zastavonoše so porinili svoje zastave med razjarjene vojake, in ti so jih raztrgali na drobne kosce. Rimski orli so leteli raz most v vodo, kletev za kletvijo je kipela iz ust upornikov. Prav kakor roj kobilic so se spustili po trgu in okolici in pustošili vse, kar jim je prišlo v roke. Na več krajih so zapalili ali sami, ali pa se je ogenj vnel med ropanjem. Ljudje so bežali in kričali, goved je mukala, psi tulili. Nekaj stotnikov se je skrilo, drugi pa, ki so se upirali, čutili so vso surovost razjarjene druhali. Norčevali so se iz njih, zasmehovali, očitali jim strahopetstvo in strogost, zvezali so jih in potapljali v vodo, suvali v obraz, potezali za lase, izpodbijali noge in jim jemali stotniško opravo. Ko pa so dovršili svoje delo, ostal jim je le še Avfidijen Ruf, ki je bil pribežal v naš tempel. A razdivjanim vojakom tudi svetišče ni bilo sveto. Kamenitim kipom so odbijali glave, Rufa pa so zgrabili, zvezali in posadili na njegov voz, ki je čakal blizu svetišča. Njegovi sužnji so ga morali voziti gori in doli po trgu, vojaki pa so šli pred njim in za njim in ga zasmehovali. Ko so se naveličali vožnje, potegnili so ga raz voz in mu naložili na hrbet velik kamen, ki ga je moral nesti v tabor. „Le nesi, poveljnik! Sedaj vidiš, kako je prijetno tlačaniti!“ tako so ga dražili. „Seveda, zapovedovati je lažje, zasmehovali so ga drugi. Kako se je godilo nadalje, ne morem povedati. Jaz sem imel pred svojo hišo nekaj zvestih vojakov, ki so dobro stražili; tudi so me imeli vedno vojaki radi, ker sem jim rad kaj storil, zato so pustili mojo hišo pri miru. A naposled — — oh, nehvaležneži!“

„Pomilujem vaju“, reče sočutno Kalvencij, „pa tudi trdno obetam, da bo kmalu konec

tega divjanja. — A jaz moram čim najprej v Emono, da povem legatu vse, kar se godi tukaj. Ako dobdem čoln, odrinem takoj, ko poskrbim za vajino varnost.“

„In kdaj prideš zopet, ljubi Kalvencij?“ reče Oklacija in ga pogleda s solznim očesom.

„Čim najhitreje bom mogel, premila hčerka častitljivega očeta! Vojaška dolžnost me veže prva, srce pa puščam v vaši palači. In kadar se povrnem, ali smem upati, da dobim zaklad, ki me vedno semkaj vleče, ki je moja sreča? Ali dobim Oklacijo za ženo?“

Magister je osuplo gledal mladeniča; nastal je molk.

„Moj dragi oče, kaj praviš?“ vpraša tiho deva.

„Slavni legat je moj prvi prijatelj in njegov sin ima prednost v tvojem srcu.“

„Prednost ima v tvojem srcu, ljubi oče, a v mojem ga ima ta-le vrli mladenič, ki je tudi moj rešitelj. Bodimo mu hvaležni, oče! Hvaležnost rodi ljubezen.“

„Ljubezen pa hvaležnost, ljuba hčerka! A kaj deješ ti, Tit?“

Molčeči Tit, oče Kalvencijev, zahrka in reče:

„Očetov razum je zato, da zapoveduje, očetovo srce pa zato, da ljubi. Jaz ne bi mogel sinu zavirati sreče, in tako mislim, da je tudi ti ne boš svoji hčeri. Ako je šel Polijon v Rim, kdo ve, ali se še vrne ali ne, in ako se vrne, kdo ve, ali bo še hotel vzeti hčer, ali ne. Pustiva otrokoma svobodo in srečo!“

„Hm, ako vzorni legat ne bo delal zadržkov, tedaj tudi moji pomisleki odpadejo“, pristavi važno magister.

Na mladih licih je zažarela rdečica, stara dva pa sta si segla v roko.

Stari Tit je kmalu nato odjahal domov, Kalvencij pa je hitel po svojih nujnih poslih v Nauportu. Ko je bilo vse urejeno in tudi preskrbljeno za varnost magistrove hiše, odpeljal se je z dvema vojakoma v čolnu proti Emoni, čim najhitreje je mogel. (Dalje.)

Pomlad — se poslavlja.

(List iz umetnikovega dnevnika. — Spisal F. S. Finžgar.)

I.

Umetnik je bil Pavel. Hm, ta stavek, kaj ne, zadostuje, da bodete vsi tisti, katerim sreča ne laže, vsi tisti, katerim vir, začetek in konec vsega delovanja je služba, ali denar, obrnili liste in iskali čtiva drugega in drugačnega.

Umetnik, ha! Vsak umetnik je posebnež, vsak umetnik je sitnež, vsak umetnik je seveda malce prismojen — in da je posebno velik in duhovit, mora biti hkrati tudi velik prijatelj trtnega soka. — Tako sodi množica.

Umetnik je bil Pavel, sloke rasti, redke, nikdar skrbno urejene brade, nazaj počesanih dolgih las. Redno je molčal, a če mu je pri-

jala družba, tedaj se je razvnel: oko, sicer mirno in globoko, mu je žarelo, lica so lahko pordela, in na dan je stopala njegova ognjevita duša, ki je vso okolico razžarjala in vnemala, ki se je odsvitala na obrazih družbe, kakor bi padali brezbarvni solnčni žarki skozi kristal in se na beli steni krojili v čarobne mavrične barve.

Prišel je slikar Pavel v malo mesto, kjer je imel dovršiti nekaj portretov za sicer plebejsko, a dokaj bogato družino. V malem deželnem mestu — nov človek, celo umetnik — slikar! O, to je bilo stikanja tistih okroglih glav, hihitanja in kihanja, kritik in opazk raznih mestnih čemrljev in kebrčkov, ki so sloveli po mestu ko rožice krasnega spola, ko elita in vrhunec najfinejših toalet

in mask pri sijajnih plesih, prirejenih na prostornem neparketovanem mostovžu starodavne čitalnice, katere stene so bile posvečene z zvokom vznesenih, domoljubnih napolitnic slavnih meščanov. O, to so se odpirala okna, kadar je šetal slikar Pavel po trgu v dokaj oguljenem plašču, ki je bil tak — no kak? — tak, kakor ga vsa mestna radovednost še ni videla. In Pavel je pogledal včasih kvišku, ozrl se včasih na levo in desno, kadar je mimo njega šinil parček še kratkokrilih deklic, ki sta ga radovedno a vendar vseskozi boječe pogledali, potem si pa stisnili tesneje okrogla komolčka in brzeli dalje: oh, kako je grd! In Pavel je korakal naprej, nad njegovo glavo so se pa odpirala okna, in v njih so se prikazovali obrazi, kakor jih srečavaš na tisoče. Ti obrazi! Zdelo se mu je, da gleda skozi vsako okno lice ure, za katerim trklja nihalo svoj tik-tak, tik-tak. In tako so istinito trkala srca vseh teh ljudij, vzornih oštirjev, vzglednih gospodinj, skrbnih tetk, rejenih kuharic in umirovljenih uradnikov. Vsa njih srca so valovala tik-tak — kakor častite njih stenske ure: nikdar hitreje, nikdar počasneje — nikdar ognja, nikdar ledú v njih; nikdar viharja, nikdar žgočega solnca — sama dolgočasna jesen — jesen že nad petdeset let. In to je Pavla jezilo! Po pravici. Ako je kaj, tedaj je to za umetnika smrt. Ljudstvo mu kliče: delaj, delaj, delaj! A to ljudstvo ne ve in neče vedeti, da mora dati umetniku snov samo, da je umetnik le tisto orodje, ki pobere žarke s človeških lic, in njegova duša jih spoji v najlepši mogočni plamen; da je umetnikova duša tisto sito, skozi katero se precedi življenje v krasno harmonijo in to pijačo sreba ljudska duša in se ob njej omamlja, opija in se čudi in divi, a ne ve, da se čudi pravzaprav le samemu sebi. A za to ni umetniku dosti statistov, ni mu dosti anatomije, pravih mišic, pravih lic in noskov — ne, — ne — to si umetnik dobi s ceste in nabavlja za par novčičev: umetnik potrebuje duha, potrebuje močnih utiskov, ki dajejo njegovim duševnim otrokom življenja in duše.

In teh utiskov, te duše je iskal Pavel — iskal zastonj. Delo portretov je bilo skoro dovršeno, honorar je imel v roki, in sedaj, ko je za mesec dnij brezskrben za kruh, sedaj bo slikal, kar njemu ugaja, sedaj bo duh prost, brez vezij, brez tujih insinuvacij; to hoče Pavel porabiti in na platnu utelesiti žarek svoje duše.

II.

Maj! V Pavlovo delavnico, kakor si jo je za silo uredil v mestu, je svetilo najnežnejše, pomladno solnce. Platno je bilo napeto, po mizi razmetane tube barv, med njimi snop čopičev in paleta. Po tleh so se krivili veliki listi raznih načrtov, obrisov, študij. Pavel je slonel pri oknu in listal po knjigi ter gledal slike raznih mojstrov. A pri nobeni ni imel obstanka. Hodil je od okna, zvijal cigareto za cigareto, pil šilce za šilcem konjaka, stopal k oknu, odpiral druge folijante, metal jih nervozno zopet na tla in hodil in hodil po sobi. Bil je do skrajnosti razdražen.

Krasen dan, krasna luč: vse pripravljeno, a začeti ne more. Po njem vre in se kuha; v glavi mu je ideja bodočega dela; vse vidi, vse ve, vse je osnovano: a vendar ni še trenutka, da bi padel z duševne slike še oni tanki pajčolan, ki jo zavija v meglo. Samo to bi še rad pretrgal, samo to še razdejal, potem pa na delo z ono lahkoto in brzino, kakor da bi ne slikal na novo, ampak samo spretno in zlahka posnemal ali kopiral sliko v svoji duši. Da, vedel je, česa pogrša: utiska, slučaja, ki bi kar nenadoma pretrgal megleno zaveso, in na njegovo sliko bi posijalo solnce natančnega spoznanja; potem bi sedel brez jedi in pijače pred platnom.

Zopet je odprl veliko zbirko največjih umetnin in modernih mojstrov. Gledal je fantastično otožne obraze secesionistov, in v te vijugaste črte se je zaprela njegova domišljija, in na sliko njegove duše je legala še gostejša mreža, še bolj mu je ginila izpred očíj. Ustrašil se je tega. Proč, proč s to knjigo! Izviren ne bom, vse se mi bo skvarilo; proč, proč!

In novo cigareto je zažigal, nervozni prsti so mu drhteli; nič več ni bil zmožen razmišljati mirno. Sedel je zopet na stol, zatisnil oči, cigareta je tlela v roki in v plavkastih nitih je plesal v solnčnih žarkih tobakov dim.

Pod oknom je šumel potok, na bregu so peli ščinkovci, nad oknom pod streho je čvrlela lastavica in popravljala lanjsko gnezdo.

„Bedak sem!“ Pavel je skočil s stola, vrgel dotlelo cigareto v kot, vzela mapo pod pazduho in palico in odšel ven — pod milo nebo v naravo. Po stopnicah je mrmral nevoljen sam nad seboj: „Kakov bedak sem, da želim doma, četudi imam dovolj izkušnje, da se v umetnosti ne dá nič prisiliti, ko dobro vem, da umetnik vendar-le ni rokodelec, kak kopitar ali šivankar, kateremu se dá obrok za obutev ali obleko, in nato sede, šiva in krpa brez mislij, naj je za delo razpoložen ali ne. Zato je škoda časa, škoda živcev, da bi si jih moril med štirimi stenami, kadar se ne morem lotiti dela in mi ideja ni jasna.“

Pavel je krenil hitrih korakov iz mesta, prekoračil most, pod katerim je bobnela voda čez mlinarjev jez, in že sam ta šum, ta štopot mu je ugajal kakor čudna harmonija, iz katere je sl šal toliko glasov, toliko melodij lepe pomladi. Šel je naprej, vedno hitro naprej. Hotel je proč od ljudij, v naročje božje prirode, da se tam pomeni samo ž njo, da tam osnuje in dovrši, česar mu je še nedostajalo.

Zavil je na strmo pot po rebrini. Človeka ni srečal nobenega več. S polja je še donelo na njegovo uho hripavo poganjanje orača, ki je kričal nad voli, iz mesta se je čulo otožno klenkanje navčka, ki je jokal nad smrtno posteljo kdo ve katerega bolnika. Pavel se je za trenutek oddahnil. Slekel je plašč, zvil ga in ga opahnil čez ramo. Izpod klobuka mu je pripolzela kaplja potu. Obrisal si je čelo in klobuk pomaknil nazaj, potem pa zrl v to krasno pomladno naravo, ki je dihala kakor mlada, danes porojena, prekrasno življenje. Majhen studenček je žu-

borel prav blizu, v zemlji je čutil neko gibanje, pokljanje in iz nje so se prikazovali na vlažnih mestih majhni mehurčki, ki so pogledavali na solnce ko mavrična očca, pa se takoj razblinili v nič — menda od samega hrepenenja po luči in gorkoti. Iz te žive grude je puhtel oni pomladni vonj, ki človeka omamlja in mu objema ude in ga nasičuje, da sam ne ve, kako mu je —, a ve vendar, da mu je udobno, prijetno. Po pesku je tekal pod Pavlovo nogo krešič, pač ves ponosen na svojo pomladno, v solncu se lesketajočo obleko. Ograbek vrese je cvetel na desni, nekaj čebel je frlelo po njej in se obešalo na rdeče grozdke in med njimi se je nerodno motovilil kosmat čmrlj in sekundiral z razkavim basom tankemu šumenju čebel. V daljavi je pel gorski kos najlepše pesmi svoji družici, kakor najidealnejši trubadur srečne romantične dobe. Nad Pavlovo glavo se je prizibal v solncu na tihem vetrcu velik pisan metulj apolo in se v valovitih sunkih dvigal kvišku v goro.

Pavletu je bilo silno ugodno. Zapustila ga je sitna otožnost in se prelila v tiho, srčno melanholijo. Začutil je ko preroben novo moč, novo življenje in obrnil se je krepko, zazvižgal si pesmico in odšel po rebri proti vrhu hriba.

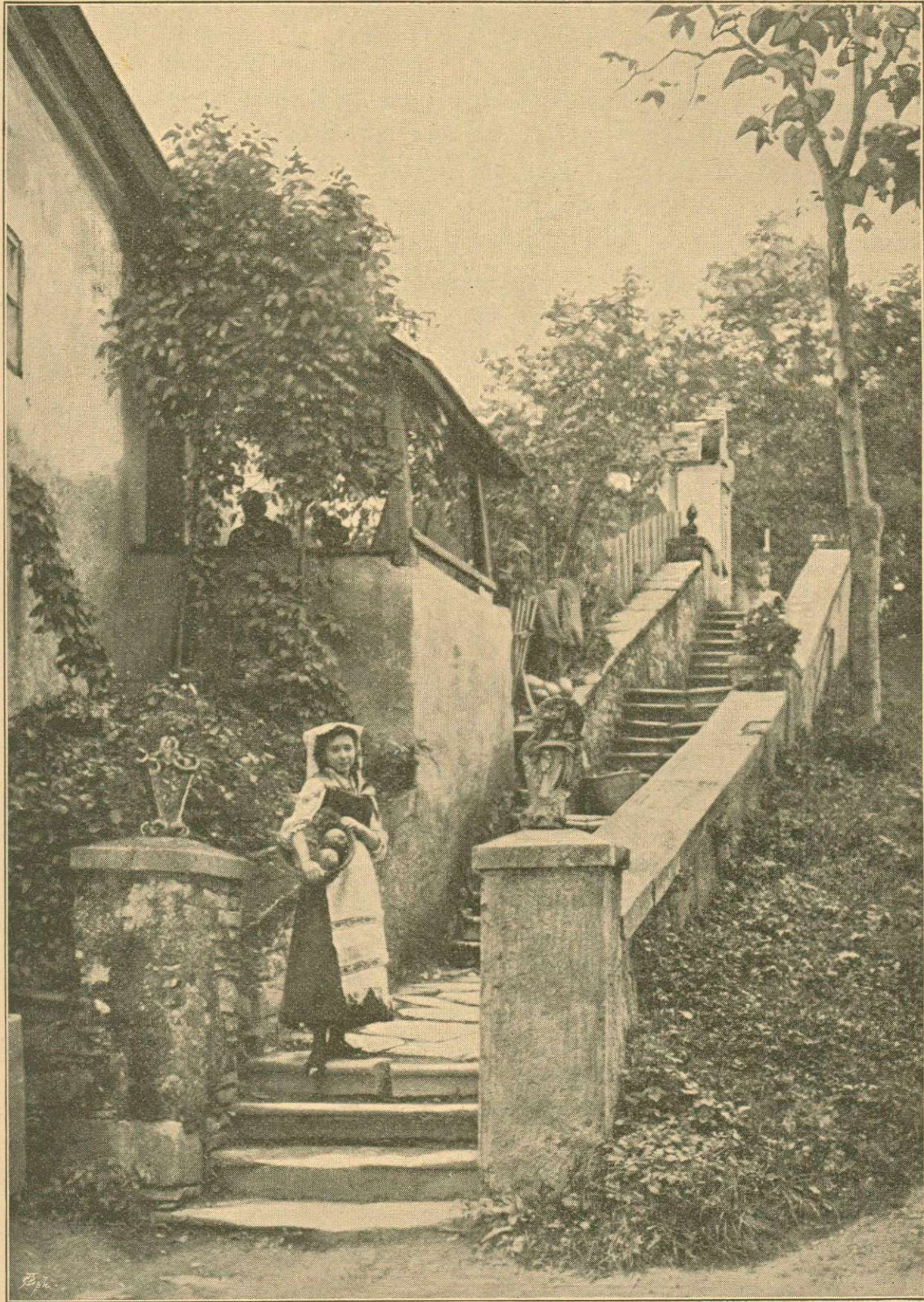
Hitro je bil gori. In sedaj! Ta prizor! Nad njim jasno nebo, pod njim in okrog njega oživljena priroda, v kateri je živela vsaka travca, vsako peresce in sililo in koprnelo ven iz naročja zemlje — ven na dan, na solnce. In tam v daljavi so nosili azurno nebo beli snežniki, mirni in mogočni kakor velikani. Pavel je gledal in gledal. Roka mu je segla po mapi, potegnil je na prazen list par črt, a zopet mu je omagala roka in zopet je gledal in gledal.

Sedel je, zavil se v plašč, mapa je ležala poleg njega na tleh, svinčnik se je strkljal od nje za nekaj pedij in obtičal za petrovim ključkom, ki se je kosal v krasni modrini z nebeškim svodom.

Malo po malo se je Pavel zamišljal in zamikal. Oko je še zrlo gore in sveže zelenje — a ni ga opazovalo. Počasi je zdrsnil,

legel vznak, klobuk si potegnil na oči, telo je bilo skoro brez čuta, le na uho so mu doneli zbori tičev, solnčna gorkota pa mu

občudoval, se je veselil, veselil take, kakor si jo je zaželel. — Da, videl jo je sedaj natančno; to je prava slika Pomladi, to je bila

Iz tržaške okolice.

je prevzemala ude. Pavlova duša se je zamislila, snovala je in dovrševala zapričeto delo. Pajčolan nad sliko se je trgal, megla je bežala, zavesa je padala, in Pavel jo je gledal,

„Dom in svet“ 1900, štev. 9.

ona vesela, rahla in duhteča Vesna, kakor bi zrastle jeden dan, kot bi tekmovale vse moči stvarjenja pri vsakem udku, pri vsakem prstku. Da, da, ves ta vilinski stas, ves ta

brezmadežni sneg na njem, da, da, to je ona — Pomlad. In vrsta dečkov, angelčkov s peruti metuljcev, plava krog nje, spremlja jo zibajočo se v vonjivem vzduhu, in cvetje trosijo pred njo in za njo in s cvetjem ji prepletajo zlate lase, in ona se smehlja in plava dalje, dalje nad zemljo. Tamkaj jo je zagledalo ljudstvo. Vriskaje jo pozdravlja deca, pobira cvetje za njo in spleta vence; pozdravlja jo sivobrati starec in ob palico oprt gleda zaupno vanjo: ah, dočakal jo je, dočakal Pomladi. Ni ga strla zima, še bo sedel pred hišico, še se grel in smejal igrajočim vnukom. Pozdravlja jo bolnik: blede mu je lice, prva rdečica lega nanje — lega nanje danes, ko ga obsevajo zopet gorki žarki — in mu dajejo tolažbe in upa: Ne, ne boš umrl, še boš živel njej, kateri si se izročil za celo življenje, še boš živel njim, ki ti jih je dal Bog, da so tvoji. In Pomlad plava nad ljudstvom, siplje cvetje radosti — razteza zelenje upanja — — —.

Pavel se je vzdramil, na obrazu radost — v duši moč — v glavi dan. Še jeden pogled, hvaležni pogled na prekrasno prirodo, in odšel je v dolino.

III.

Droben dež je pršel. Pavel se je vračal na večer iz glavnega mesta, kamor je bil šel za par ur po opravku. Precej je bil zamišljen, a kljub temu dobre volje. Saj je bil vesel svojega dela, katero je uspešno napredovalo. Na platnu so se že dvigale posamezne slike kakor v nekem polmraku. In sedaj jim vdihne še življenje, pravi kolorit, in njegova „Pomlad“ bo romala v veliko izložno okno, pred njo bodo postajale množice, čudile se, hvalile, in prišel bo ljubitelj umetnosti, kupil sliko, Pavlu odšteli srebrnikov — in Pavel bo zopet prost, zopet brezskrben in iznova bo slikal svobodno, slikal iz sebe.

Droben dež je pršel. S kolodvora v mesto je hodil slikar redno peš. Sovražil je strahovito ono neznosno ropotanje in tleskanje poštnega omnibusa, ki je bil pač ustvarjen samo za to, da muči ljudi bolnih živcev. Te

muke se je Pavel bal, ker ga je spravila gotovo vselej v slabo voljo, predno je zapustil voz, naj je sedel vanj še tako vesel. A nocoj, ta blatna cesta, temna noč, lune nikjer — pa dež. Pavel je moral v voz. Zavil se je v plašč in se tesno stisnil v kot, pomaknil klobuk globoko na čelo, zamižal in tako čakal, ko bo slavni postiljon pognal odrvenela konja po zmeščani cesti. Celozapopotnike se ni menil. Pozdravil ga ni nihče, saj to na deželi ni tako v navadi — on takisto ni nikogar ogovarjal in pozdravljal, ker nikogar ni poznal. Le čutil je, da je še nekaj potnikov vstopilo v voz, čutil je grozovito bobnenje nad glavo, kjer je na streho metal in pehal voznik zavoje in zaboječke, ki so dospeli s pošto. Slednjič se vendar omnibus zaguga in zropoče po cesti. Dež je začel liti krepkeje, in kaplje so pokale na okna, ki so zvenela in cingljala, da še voznikovega glasú ni bilo čuti. V vozu je vse molčalo.

Sreča ali nesreča je hotela, da privozi omnibusu nasproti težak parizar. Postiljon se ogne, a jedno kolo zdrzne dokaj s ceste tako, da so se potniki zazibali, in Pavel je začutil kakor rahel pritisk, potem pa je čul droben glasek: „Pardon!“ Dvignil je glavo, odgovoril mehanski: „Prosim, nič hudega!“ A v tem je zagledalo njegovo oko sebi nasproti nežen obrazek, obdan z vencem rumenih kodrov, ki jih je razsvetljala medla svetilka v omnibusu in jih senčila in zlatila ter jim dajala toliko zanimive mehke in nežnosti, da Pavel ni zaklopil več očíj, ampak gledal in gledal. In sredi tega v tej razsvetljavi skoro fantastičnega venca je počival droben obrazek, nad katerim se je zibala okrogla športna čepica. Pavlovo umetniško oko se je zazrlo v to prikazen, zazrlo se je v tiste mile modre oči, katere so ga sedaj pa sedaj pogledale, a se zopet naglo povesele in se zastrle z dolgimi, mehki vejicami. V trenutku je bil Pavel največji egoist na svetu in vso muko omnibusa bi bil trpel do ranega jutra, samo da bi se mu ta utisk začrtal dosti globoko v dušo. Oh, da, ti laski, to so kodrci njegove „Po-

mladi“, da, da, in to oko, to je njeno oko — in ta fina bradica, in ta ljubki smešek krog ustnic, brez ironije, brez strastij, samo tiha milina, da, to je smešek njegove „Pomladi“. Pavel je gledal, njegova umetniška duša je uživala in čarala hkrati nove obrise, nove poteze za lice duhteče „Pomladi“. In sedaj se je zopet odklopilo to naivno očesce — a ni bilo otročje, a tudi ni bilo drzno, vendar je v njem sijala globoka duša, mehko srce, ki bi najraje vse objelo v sreči. In to oko se ni več povесilo, zrlo je prav tik Pavlove glave v črno temo zunaj voza, luč pa je padala njej naravnost v lice. In tedaj je mislil Pavel, da gleda z gore vedrino po-

mladnega neba; zdelo se mu je, da se giblje kakor nekdanj v lahni gondoli po Benetkah, in njegovo oko zre vedno jasno nebo italijansko. Resnično, njegova duša se je zibala v teh očeh kot v lahni gondoli po šumljajočih valčkih — in nad njo pomladno nebo — razlita v te oči — v oči njegove „Pomladi“.

Zavora na kolesih je zaškripala, omnibus se je stresel, in še predno se je Pavel dobro zavedel, že je skočila ona iz voza in izgnila v temo; slikar je strmel v noč — a več je ni videl. Čul je le glas postarne žene: „Emica, si vendar prišla!“ — Vežna vrata so zakrulila, omnibus je ropotal dalje.

(Konec.)

Bor.

V rebri gore, oj zelene gore,
raste bor, in zor mu sije zlat:
lepih upa dni, o sreči sanja . . .
O, saj je tako, tako še mlad! —

Pride v jutru, pomladanjem jutru,
k boru v reber gore mlad kočar;
rojenice darežljive snoči
so mu dale ljubko dete v dar . . .

„Oj, ti mladi bor, ti bor košati,
kak iz tebe zibka bela bo;
ko zibala bo jo mamka mlada,
vse najlepše pesni pela bo.

Novo v hiši se prične življenje,
lepo kakor zora solnčnih dni . . .“
— in zastavi jeklo in zamahne —
bor pa zašumi in zaječi:

„Pusti mož me trdosrčni: mlad sem,
lepi dnevi se mi še smeje!
Polpodrtega poglej soseda,
deblo, veje že miru želé . . .“

„Kaj počnem naj z votlim deblom, ljubček,
zibel hoče mladega lesa — !“
— in zastavi zopet in zamahne —
krikne bor v bolesti do neba:

„In če mladega ni žal življenja
mojega ti, trdosrčni mož,
vedi: v tej zibeli ti, ne dete,
ti počival in se zibal boš . . .“

* * *

Pade bor, v zeleni gori pade,
oh, in lepi dnevi odbeže . . .
A kočarja strtega pod deblom
drugi dan sosedovi dobe . . .

Vinko Vinič.

Morju.

In tukaj si morje! — O morje,
sèn dolgih, prečutih noči,
ti dni hrepenenje, — pred mano
valovje mi tvoje šumi . . .

Ah, majka gugala, zibala
me v davnih je trudnih nočeh,
o tvojih mi pela je valih
in pela o tvojih bregeh;

o biserih srébernih, skritih
v dnu tvojih zelenih vodá . . .
Objelo me zdaj hrepenenje,
in moral sem z naših gorá . . .

In tukaj sem, morje — ! Valovje
mi tvoje skrivnostno šumi . . .
Ah, vem: to je majkina pesem
iz davnih, nezabnih noči . . .

Vinko Vinič.

Dr. Benjamin Ipavic, skladatelj slovenski.

(Življenjepisna črtica. — Ob sedemdesetletnici njegovega rojstva napisal *M. P.*)

Kakor proslavljamo odločne može, ki so se neustrašeno borili za naša prava; kakor s častjo izrekamo imena onih pesnikov in pisateljev, ki so budili in blažili svoje rojake: prav tako se spodobi, da nikdar ne pozabimo tistih posebnih izvoljencev božjih, katerim se imamo zahvaliti, da se danes slovenska pesem ne razlega samo po naših travnikih in logih, ne samo pod našimi bornimi kmetiškimi krovi, temveč tudi po mestnih koncertnih dvoranah in po veličastnih prostorih Talijinih svetišč, domačih in tujih. V mislih imamo naše vrle skladatelje, ki so bodisi zbirali med prostim narodom raztresene popevke in jim dajali uglajeno, umetniško dostojno obliko, bodisi stvarjali ko individualni umetniki sami iz sebe nesmrtna glasbeniška dela.

Do današnjega veka se je slovenska pesem plaho skrivala po kmetiških hišah in cerkvah. Šele s prerobenjem našega celega kulturnega življenja se je porodila in oživila tudi pesem slovenska, in v tisti dobi iskati nam je pravzaprav pravega početka naše narodne glasbe. Rihar in Potočnik sta bila ona dva zaslužna moža, ki sta jela orati ledino na polju slovenske glasbe in že l. 1826. objavila svoje prve skladbe. Njuno stališče je bilo težko, prvi poskusi so bili skromni. Pa začetek je bil storjen, in skoro se je k njima pridružilo lepo število nadarjenih mladih skladateljev, ki so se resno in požrtvovalno poprijeli naše glasbe, gojili jo po pravih načelih in ji pripomogli do tistega odličnega viška popolnosti in dovršenosti, na katerem jo nahajamo danes. Kdo se tu z domoljubno hvaležnostjo ne spominja mož, kakor so bili Fleišman, Gašpar in Kamilo Mašek, Vilhar, Davorin Jenko in v poznejši dobi: Grbić, Foer-

ster, Nedvėd, Hajdrih, Fajgelj, Hubad, Sattner itd.! Izmed vseh teh pevcev pa se posebno odlikuje mož, čigar prvi poskusi na glasbenem polju spadajo v dobo naših prvih narodnih pevcev in ki od tedaj neprestano do danes, skoro pol veka, bogati naše glasbeno slovstvo s prekrasnimi proizvodi redke svoje skladateljske nadarjenosti. Ta mož je dr. Benjamin Ipavic¹, sin zelenega Spodnjega Štajerja.

Zibel je tekla dr. Benjaminu Ipavcu v Šentjuriju pri južni železnici. Narodil se je ondi 24. grudna l. 1829. Glasba se mu je omilila že, ko je bil otrok; njegova mati je bila sama dobra igralka na glasovirju in mu je tudi vcepila prve glasbene nauke.

Zanimive in poučne so črtice o njegovih mladih letih, katere je iz svojega življenja sam pripovedoval na slavnostnem večeru — dne 8. grudna l. 1899. —, ki so mu ga ob sedemdesetletnici njegovega rojstva priredili graški Slovenci.

„Za časa mojih mladih dni so bili vsi Slovenci nemški odgojeni. V moji rojstni vasi, v Šentjuriju, so se poučevali v ljudski šoli vsi predmeti nemški, le veronauk se je razlagal slovenski. Popolnoma nemška je bila tedaj tudi celjska gimnazija, na katero sem prišel. Izmed mojih sošolcev sta l. 1843. brala Bleiweisove ‚Novice‘ samo dva, namreč Vrečko in Lončar. Kakor druge, vzbudilo je tudi mene leto osemindesetletno. Tedaj sem se šele zavedel slovenskega svojega rojstva, postal sem Slovenec in tak sem ostal do danes. V jeseni l. 1850. sem bil voditelj pevcev graškega ‚Slovenskega pevškega društva‘. L. 1851. smo imeli že veliko besedo v ‚Musikverein‘. Nemci so nas tedaj

¹ Slika njegovo smo objavili v listu l. 1893., str. 496. Pišemo „Ipavic“, kakor se piše sam.

trpeli; ni jih bilo strah pred nami, ker še nismo vstajali. L. 1852. smo napravili koncert v „redutni dvorani“. Potem sem odšel v Beč. Deloval sem vedno za glasbo. V politiko se nisem nikdar mešal. Bival sem pač v Gradcu, in ta je trdo nemško gnezdo. Moja zdravniška praksa je bila dobra; radi glasbe me Nemci niso črtili. Zgodaj že sem se bavil s harmonijo. Pri dr. Viljemu Mayerju sem se učil kontrapunkta in instrumentacije. In ti stvari priporočam vsakemu pevcu. Melodija je srce, polifonija duša muzike. Harmonija, melodija in kontrapunkt — to je neobhodno potrebno za vsakega pravega muzika.“

Tako Ipavic sam! Spopolniti moramo njegove črtice še z nekaterimi dodatki.¹ Prve, osnovne glasbene nauke je prinesel v Celje že s sabo z doma. V Celju ga je poučeval nadalje v glasbi organist Köppl, posebno pa Čeh Vaclav Fassel. Prirojeni dar in veselje do svojega predmeta sta prisilila že tedaj Ipavca, da se je tudi sam poskusil v glasbi, čeprav mu je takrat še nedostajalo pravih pojmov o teoriji in harmoniki. Prvi njegov kompozicijski poskus je bil valček, ki ga je naslovil „Knospen“.

V Gradec je prišel Ipavic l. 1845. Ves mladi skladateljski naraščaj je bil tedaj v Gradcu pod vplivom Straussa in Lannerja. Zato se ni čuditi, ako je i Ipavic pod vplivom te struje zlagal le plesne skladbe. S slovensko glasbo se je počel natančneje baviti šele l. 1850., ko so ga — brez njegove vednosti — izvolili za pevovodjo v „Slovenskem pevskem društvu“.

To društvo je štelo med svojimi udi mnogo vrlih pevcev; naj se imenujejo samo: Viktor Bučar, Magdič, Šušteršič, dr. Toman, Vrečko i. dr. Da, pevci so bili, a nedostajalo je dobrih skladb. Ipavic je bil takorekoč primoran, pisati slovenske zборе za svoje pevce. Vrlo so napredovali

pod Ipavčevim vodstvom pevci; pokazali so to ob svojih javnih nastopih. Bilo je skoro drzno podjetje, proizvajati slovenske in slovanske skladbe v Gradcu, pred nemškim občinstvom. No, bili so tedaj pač graški Nemci treznejši, in tedaj še ni bilo med njimi tiste nepopisne nestrpnosti in brezprimerne podivjanosti, katera dandanes izključuje vsak, še tako nedolžen in nepolitičen nastop v Gradcu bivajočih Slovencev.

Pri že omenjeni besedi l. 1851., meseca grudna, je bil Lovro Toman slavnostni govornik. L. 1852., dne 23. sušca, je priredilo „Slovensko pevsko društvo“ prvič javno „besedo“ in to v večjem obsegu. Ipavic in pevci so dobili vsestransko pohvalo; pevci so iz hvaležnosti izročili požrtvovalnemu svojemu vodju Ipavicu lepo, rubinasto-rdečo kupo z napisom: „B. Ipavic-u, pevovodju prve besede v Gradcu dne 23. marca 1852.“ Še istega leta, meseca rožnika, je priredilo imenovano društvo drugo javno „besedo“, pri kateri se je prvič pel Ipavčev lepi, dobro znani čveterospev „Zapuščena“. V tisto navdušeno dobo spadata Ipavčeva zbora „Sirota“ in „Ilirija oživljena“, in prekrasni, dandanes popolnoma ponarodeli čveterospev „Domovini“, ki ga je skladatelj priredil tudi za glasovir s tenor-solom. Ta samospev je zložil Ipavic nalašč za Viktorja Bučarja v Ljubljani.

Da dovrši medicinske študije, se je napotil Ipavic s svojim bratom Gustavom v Beč. Tu se mu je pač razkrila glasbena umetnost v vse drugačni luči in dovršenosti kakor doslej. In Ipavic ni zamudil nobene prilike, da je ne bi porabil za svoj poklic. Kakor v Gradcu, tako je tudi sedaj na Dunaju marljivo komponiral.

Na Dunaju je izšla l. 1859. „Pesmarica za kratek čas“, katero so na svetlo dali trije domorodci iz Šentjurija na južni železnici, namreč: Benjamin in Gustav Ipavic in župnik Dragotin Ripšl.¹

¹ Za ta spis sta se rabila tudi ta-le dva vira: „Pesmarica Glasbene Matice. Zbori za štiri moške glasove. Uredil Josip Čerin, koncertni vodja.“ (Str. VII. in VIII.) — „Slovensko petje v preteklih dobah. Spisal, izdal in založil Fran Rákuša, nadučitelj“, l. 1890. (Str. 154—156.)

¹ Dragotin Ferdinand Ripšl (roj. 1. listopada l. 1820), duhovnik lavantinske škofije, je bil znan veseljak in vnet pevec. Uglasboval je svoje, pa tudi Orožnove, Hašnikove in Lipoldove pesmi.

Ta pesmarica obsega dvajset napevov, med drugimi od Benjamina Ipavca: „Premembo“ („Kdo bi zmerom tužen bil“) in „Zdravičko“ („Ko b' sodov ne b'lo“).

L. 1859., meseca mal. travna, je napravil Ipavic doktorat, vrnil se v Gradec in se tam nastanil ko praktični zdravnik. L. 1871. so ga imenovali primarija na otroški bolnici sv. Ane, in tam slušbuje še sedaj. Dr. Benjamin Ipavic uživa v Gradcu glas izbornega, vestnega zdravnika. Tisti kratko odmerjeni čas, kar mu ga preostaja od težavnih stanovskih poslov, pa posvečuje z mladeniškim navdušenjem, dasi star po letih, svoji ljubljenci: glasbi slovenski. Dr. Benjamin Ipavic je značajan slovenski mož, blagodušen podpornik graške izvenakademične podružnice sv. Cirila in Metoda in požrtvovalen podpredsednik podpornega društva za slovenske visokošolce v Gradcu. A vrnimo se k njegovemu glasbeniškem delovanju!

L. 1862. je izdal s svojim bratom prvi zvezek „Slovenskih pesmi“ za jeden glas pri Tarmanu v Celju; l. 1864., meseca rožnika, je sledil drugi zvezek pri istem tiskarju. Zložil je „Milotinke“ (3 zvezki, izdala „Glasbena Matica“ za samospjev s klavirjem). „Glasbena Matica“ je izdala tudi najst Ipavčevih mešanih zborov pod naslovom „Zvončki ubrani“ in poleg tega, v posebnem zvezku, šest čveterospevov, med katerimi se posebno odlikuje „Zapuščena“; v isti zbirki se nahaja tudi krasna skladba, katero je poleg Maška zložil na Koseskega veličansko pesem „Kdo je mar?“ in sicer na poziv dr. Janeza Bleiweisa. Ipavic je zložil tudi tri kantate: dve o priliki Prešernove slavnosti l. 1872. in tretjo ob sedemdesetletnici dr. Janeza Bleiweisa. V novejšem času je tudi sotrudnik vrlega našega glasbenega lista „Glasbene Zore“.

Dr. Benjamin Ipavic je tudi oni zaslužni mož, ki je z dvema lepima deloma pomnožil tako skromni repertoar slovenske izvirne opere. Pred njim smo imeli Slovenci le jedno domače operno delo (seveda, ako ne vpoštevamo Zupanove operete „Belin“ iz prejšnjega stoletja), namreč opereto Miro-

slava Vilharja: „Jamsko Ivanko“, ki je izšla l. 1850., meseca velikega travna pri Lercherju v Ljubljani pod naslovom: „Jamska Ivanka, izvirna domorodna igra v treh dejanjih s pesmami od Miroslava Vilharja.“ Posvečena je bila „Slovenskemu društvu“ v Ljubljani. Temu Vilharjevemu delu se častno pridružuje Ipavčeva opereta: „Tičnik“, zložena na besede Kotzebuevove. Pela se je v Ljubljani prvič l. 1862. Mnogo bolj nego s „Tičnikom“ se je Ipavic proslavil z lirčno opero: „Teharski plemiči.“ Kdo izmed prijateljev slovenskega gledališča še ni slišal te opere, v kateri se z nedosežno milino opeva jeden najmikavnejših spominov iz slovenske zgodovine? In kdo se še ni naslajal z ono krasno podoknico iz te opere? „Teharske plemiče“ je zložil Ipavic na besede Antona Funtka; peli so jih prvič s popolnim uspehom dne 10. grudna l. 1892. v ljubljanskem gledališču. Drugo leto, dne 22. svečana, pa je prihitelo v Ljubljano nad štiristo štajerskih Slovencev, med njimi mnogo Teharčanov, da bi tudi čuli in se radovali ob prelepih spevih, ki navdušeno slikajo slavo njihovih pradedov — teharskih plemičev. To sta dve večji skladbi Ipavčevi. Ž njima si je poleg Vilharja, Foersterja in Parme pridobil častno ime ustanovitelja slovenske izvirne opere. Gotovo je hotela „Glasbena Matica“ odlikovati poleg drugih Ipavčevih velikih zaslug za domačo glasbo tudi še posebej zasluge za domačo opero, ko ga je izvolila za svojega častnega člana.

Namen teh vrstic nikakor ni, baviti se natančneje z obsežnim skladateljskim delovanjem dr. Benjamina Ipavca in podrobno naštevati velike vrline in prednosti njegovih skladb; v ta namen bi bila potrebna obširna glasbena študija. Tukaj se pred bravcem samo v glavnih potezah in najmarkantnejših črtah razgrinja življenje in pa delo moža, ki ni nikdar delal hrupa v našem javnem življenju, temveč le živel ljubljenci svoji — slovenski glasbi; ki se ni nikdar glasno bahal s svojim rodoljubjem, temveč pokazal s svojimi krasnimi glasbenimi deli ljubezen do svojega naroda. Preko pol stoletja že

prepeva in sklada Ipavic slovenske napeve; preko pol stoletja že blaži in drami rojake in jim poklanja leto za letom sadove za najlepši dušni užitek. Koliko vrstnikov svojih, ki so ž njim vred v letih našega narodnega probujenja navduševali rojake z vznesenimi spevi, je že videl, da so padli v grob! Njega pa nam je ohranilo nebo in mu naklonilo redko veselje, da je sam priča, kako bujno se je razvila slovenska glasba, med katere prvimi buditelji je bil pred toliko in toliko leti on sam. In ozira se pač lahko s ponosom na to lepo razvitje slovenske pesmi, za katero si je pridobil sam toliko neprecenljivih zaslug. Presladka mu mora biti zavest, da ga danes po širokem slovenskem svetu skoro ni kraja, kjer bi se ne razlegali mili zvoki njegove „Domovine“, njegove „Zapuščene“ in še mnogih drugih njegovih omiljenih skladb. Dr. Benjamin Ipavic je ljubljenev vseh slovenskih pevcev, in ž njimi vred mu častita naš list k njegovi sedemdesetletnici in kliče: na mnoga leta!

* * *

Ne moremo si kaj, da se ne bi na tem mestu spomnili tudi brata dr. B. Ipavca, nam-

reč: dr. Gustava Ipavca. Vsaj je tudi on podaril Slovencem marsikateri prelep spev in deloval v zvezi s svojim bratom Benjaminom uspešno in plodovito na polju naše glasbene umetnosti. Kakor brat mu Benjamin rodil se je tudi Gustav v Šentjuriju ob južni železnici, in sicer 15. vel. srpana l. 1831. Šolal se je v Šentjuriju, v Celju, v Gradcu in postal na Dunaju l. 1858. doktor vsega zdravilstva. Od kimavca istega leta naprej živi ko praktičen zdravnik v svojem rojstvenem kraju in je jeden izmed najzaslužnejših šentjurijskih rodoljubov. Glasbe se je učil z bratom Benjaminom pri Köppelu v Celju in se nadalje izobraževal v njej v Gradcu in na Dunaju. Prva njegova skladba je čveterospev „Zvezda“. Obče znane in priljubljene so njegove pesmi: „Danici“ („Al' na tujem tudi zvezda me poznaš?“), „Slovenec sem“ in „Mornarska“. Poleg teh je zložil še lepo vrsto: samospevov, dvo-spevov, moških in mešanih zborov, koračnic, plesov — vseh nad petdeset. Bog ohrani tudi dr. Gustava Ipavca še dolgo slovenski glasbi!

Časten spomin tudi slovenski materi, ki je dala svojemu narodu taka sinova!

Stari srakoper.

(Črtica iz njegovega življenja. — Spisal Iv. Koprivnik.)

I.

Bilo je v pozni pomladi. Breganov pastir je pasel zunaj vasi. Ob pašniku je stalo košato leščinje. Pod leščinjem je skakucal po jedni nogi star srakoper. Perje mu je bilo mršavo, repa je imel samo pol, iz kožuška na trebuhu mu je gledala štula desne noge. Oprezno in plaho je zrl okoli sebe. Ko je zagledal pastirja, pognal se je z vso silo na dolgo leskovo vejo in glasno začivkal. Ker je videl, da mu pastir ne stori nič žalega, gledal ga je zaupljivo; v črnih, trudnih očeh

so mu zaigrale solze. Pastir, to zapazivši, ga je vprašal poln usmiljenja in sočutja: „Zakaj pa si žalosten, hromi in pohabljeni tiček?“ Stari srakoper strese razmršeno perje in jame pripovedovati pastirju, kaj je doživel. Pripovedoval pa je to-le:

II.

Kakor vidiš, mi potekajo leta, in kmalu bo konec trpljenja v tej dolini solz. Doživel sem mnogo veselega in prijetnega, pa tudi dokaj bridkosti.

Imel sem čile ude in krepko zdravje. Gosto perje mi je bilo gladko, kakor da si je pogladil s krtačo. Po hrbtu in po plečih rdečkast, drugod sivkast in belkast, sem bil dečko, da je marsikdo rad pogledal za menoj. Urno sem se vrtel in letal kakor puščica. Z močnim zakrivljenim kljunom sem zdrobil najtršega hrošča in zadavil poljsko miš. Sedaj pa sem pohabljen starček, moči me zapuščajo, vid in sluh mi več ne služita, pogum in srčnost sta mi preminila.

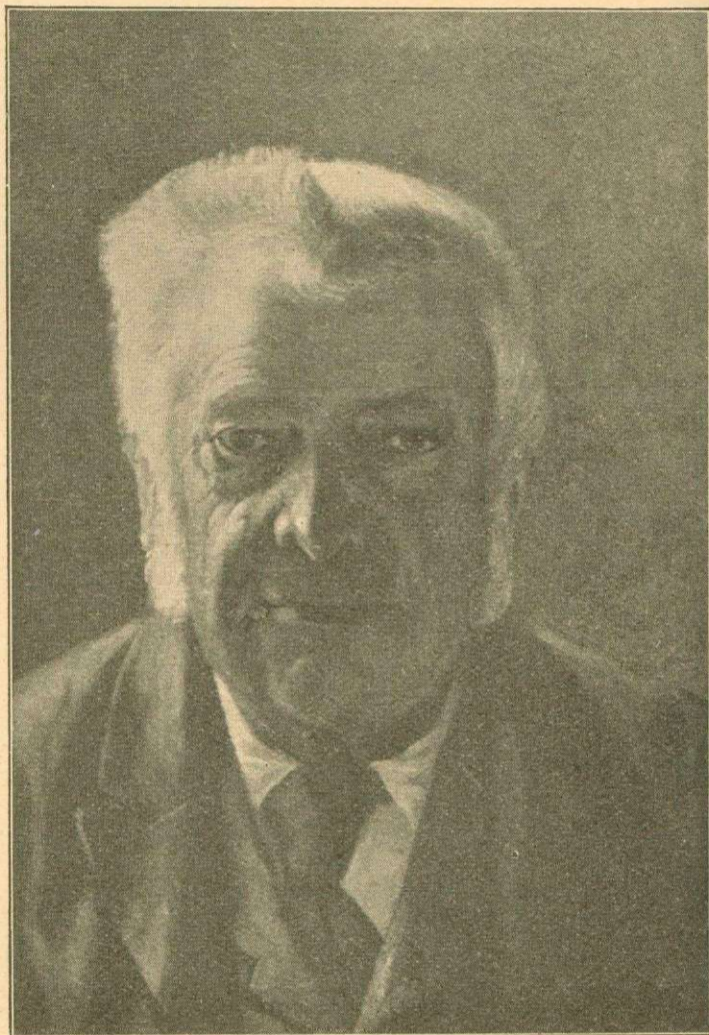
Največja nesreča v življenju me je zadela pred dvema letoma pomladi. Ravno sem se bil vrnil s toplega juga in sedel na vrhu bezga, stoječega na robu zeljnika blizu trga. Predpoldnevno solnce je milo obsevalo kraj in oživljalo prirodo. Ogledoval sem lepo okolico in opazoval tudi hrošče, metulje in čmrlje, ki so letali po zraku. V travi sem videl črnega murna, kateri je kopal rov v zemljo. Poleg njega je skakljala po tleh mlada poljska miška.

Kar počí za menoj in grozno zašumi okoli moje glave. Ustrašil sem se, da sem bil ves trd in nekaj časa brez zavesti. Ko se zavem, zapazim — oh joj! —, da sem ob desno nogo, ravno na sklepu mi jo je odtrgalo. Zberem vse moči in se vzdignem v zrak. Zbežal sem v bližnji gozd, kakor da me je veter odnesel. V rani sem čutil strašne bolečine, od štule pa je kapala kri na listje in v travo. Dolgo, dolgo je trajalo, pretekli so tedni, pretekli so meseci, predno se mi je rana popolnoma zacelila in so bolečine nehale; ob nogo pa sem bil za vselej, ostal sem kruljevec za vse žive dni.

Pa li veš, pravi srakoper, kaj je bil tisti grmeči in šumeči „vihar“ — oj groza me pretresa, če na to mislim — tam na robu zeljnika, ki mi je prizadel toliko strahú in mi vzel desno nogo?

V trgu je živel upokojen stotnik. Ker je bil brez rednega dela, mnogokrat ni vedel, kaj bi počel. Za kratek čas je streljal nas tiče. Ko je zapazil, da smo se srakoperji vrnili s toplega juga, ni šel več brez puške na izprehod. Nekdo mu je bil povedal, da si srakoperji privoščimo včasih tudi kak-

šnega ščinkovca, čižka ali liščka iz gnezda, da sploh tiči v nas nekaj roparske nravi, zato se je zarotil proti nam in sklenil, da nas vse postreli in zatare naš viteški rod. Tisti predpoldan — nesrečni dan zame! — je zagledal mene na bezgu ob zeljniku. Takoj je vzdignil puško, pomeril in ustrelil. Kopa svinčenega zrnja je prismučala, in jedno izmed množice mi je odtrgalo nogo. Kako srečo je imel stotnik pri mojih bratih, mi

Slikal Fr. Hrovat.

Portrait.

ni znano, pa toliko vem, da še dolgo ni po nas srakoperjih: niti tam okoli tistega trga, v katerem živi srditi stotnik, ni iztrebil našega rodú.

III.

Pastir prikima pripovedujočemu srakoperju. Tiček pa večkrat privihne repič in globoko vzdihne: Ker si me verno poslušal, z blagim sočutjem gledal mi v oči in obraz, se mi je srce ogrelo in razvezal jezik. Po-

vedal ti bom še druge važnejše dogodke iz svojega življenja, ki je bogato izprememb.

Porodil sem se v trnjevi in bodeči živi meji ob robu širokega polja. Ne daleč od tam se je razprostiral travnik, onkraj travnika pa je bil precej velik gozd. Imel sem tri bratce in dve sestrici; vseh skupaj nas je bilo šestero otrok. Oče in mati sta nam naredila v živi meji posteljico, za vseh šestero dosti veliko. Spletla sta jo iz pirničnih

Slikal Fr. Hrovat.

Portret.

koreninic in suhe trave in jo znotraj oblažila z mahom, da je bila mehka, kakor da je iz samega gosjega puha. V tej posteljici sem zagledal pred sedmimi leti nekaj dnij pred kresom luč sveta.

Ko smo bratje in sestre že nekoliko odrastli, nam je mati nekega dne pripovedovala, da smo bili v začetku čisto goli in da smo mižali. Mehak kljunček nam je bil baje obrobjen z rumeno kožico. Prav grdi smo bili, je rekla mati; ali ona in oče sta nas

vendar iskreno ljubila. Ves dan sta nam nosila črvičkov, hroščev, kobilic in metuljev, zakaj naši želodčki so bili nenasitni in kljunčki vedno odprti — je pridejala mati.

Ob dobrem pitanju in skrbnem negovanju smo hitro rastle. Telo nam je pokril najprej siv mehek puh, potem smo šele dobili perje. Osem dnij po rojstvu smo že izpregledali. Črne oči so se nam zasvetile kakor majhne lučice. Tako nam je pravila mati.

Ko sem začel spoznavati sebe in kar je bilo okoli mene, sem bil že precej velik, imel sem tedaj že trdo perje in močen kljunček. Stiskali smo se v mehko gnezdo, v katerem nam je pa bilo že tesno. Od te dobe smo bratci in sestrice sami videli, koliko sta se trudila skrbna mati in pridni oče, da sta nam požeruškomo preskrbela potrebnega živeža. Od zore do mraka sta bila dan na dan pri delu za nas otročičke. Kako dobro nam je bilo takrat!

Pa čas je tekkel in moč nam je rastle, naši udje so bili od dne do dne krepkejši. V gnezdu nam ni več ugajalo. Nekega dne poskusimo svoje ude, vstanemo in stopimo na rob gnezda. Bratec, sestra in jaz se še bolj osrčimo in skočimo na vejico poleg gnezda. Kako smo bili veseli, da se nam je poskus posrečil! Krasen razgled smo imeli z vejice na polje, na travnik in v gozd. Na polju smo slišali prepelico, v gozdu pa kukavico in grlico, na travniku smo videli kosce, ki so kosili travo. Tam je moralo biti vse polno kobilic, zakaj oče in mati sta nam jih nosila od tod kar na kupe: ves dan smo se mastili ž njimi.

Zvečer nas je mati spravila zopet v gnezdo in nas čuvala, kakor prejšnje noči; dobri oče je sedel v grm blizu gnezda in bil materi varih. Drugi dan smo zgodaj zapustili gnezdo in se razpeljali po živi meji. Tukaj smo veselo čivkali in jedli žuželke, ki sta nam jih prinašala oče in mati. Ker smo bili še nerodni in neokretni, je večkrat padel kateri na tla v travo, pa hitro se je zopet pobral in skočil na vejico, ker ga je bilo sram svoje nerodnosti in ker se je bal, da bi se mu drugi smejali. Zvečer jih je le

nekaj šlo v gnezdo spat, nekaj nas je ostalo in prenočilo v gosti živi meji. Naslednje dni smo preživeli v živi meji, nekateri bliže, drugi dalje proč od gnezda. Mati in oče sta nas še vedno pitala, pa tudi sami smo že lovili razen mrčes po grmovju in kobilice po travi. Vidé, da smo že sami kos se preživiti, sta nam dajala oče in mati vedno manj; naposled sta nas prepustila samim sebi, in razkropili smo se na vse vetrove.

IV.

Ločen od starišev, od bratov in sester, sem se preživil do jeseni, kakor sem najbolje vedel in znal. Po dnevu sem iskal in pobiral po tleh in po grmovju mrgolince in razno golazen, zvečer pa sem sedel v grm ali na vejo košatega drevesa ter prenočil v kakem zavetju.

Ko so pa bile noči hladnejše — bilo je okoli malih maš —, pričelo me je zebsti. Mraza pa ne prenašam. Zato sem se dvignil in odplul s tovariši in znanci daleč, daleč na jug, tje, kjer sije vedno poletje.

Potovanje ni bilo lahko. Večkrat sem mislil, da mi utrujene peruti sedaj in sedaj obnemorejo. Pa še druge nevarnosti so pretile na potovanju nam krilatim potovavcem. Živež je bil večinoma pičel, na mnogih mestih sem opazil nastavljene mreže, zanjke, zadrge in limanice. Kdo ve, koliko nesrečnih potovalcev se je ujelo vanje in v njih bedno poginilo! Nisem sicer usmiljenega srca, pa žalostna usoda ulovljenih potovavcev me je tam na tujem nekoliko le ganila.

Dospeli smo do velike vode. Ustrašili smo se je in si nismo upali čeznjo. Pa star in izveden potovavec med nami nas vspodbudi k srčnosti in vztrajnosti, in vzdignili smo se in pogumno odpluli od suhega. Kmalu je bila suha zemlja za nami. Krog in krog pod nami se je videla le sinja gladina široke vode. Neka tišina je zavladala med nami, vse je molčalo, samo naš vodja, star potovavec, se je včasih oglasil in nas osrčeval in tolažil. Še nekaj časa, in vodja je zaklical: Suha zemlja! Četrť ure pozneje smo bili na suhem. Vsi smo sedli in se odpočili. Pred

nami se je razprostirala neizmerno široka puščava skoraj samega peska. Za nami pa je bila velika voda. Poiskali smo črvičkov, mušic in hroščkov in se ž njimi okrepčali; potem pa smo se zopet dvignili in jo mah-nili čez puščavo.

Po jednodnevnem potovanju smo prišli v kraje, kjer je stalo vse polno gozdov. Potoki so jih zamakali in milo solnce jih jih je prijazno obsevalo in ogrevalo. Tukaj smo našli mnogo znancev. Tista kukavica, ki je kukala v gozdu blizu žive meje, v kateri sem se porodil, je bila tudi tu, spoznal sem jo po opraskani levi peruti, za katero jo je bil zgrabil nekega dne, ko je sedela ne daleč od mene, na stari brezi, drzni skobec ter ji jo opraskal. Prepeličica z našega polja, kateri je bila podlasica izpipala repič, je pobirala po tleh žuželke in zrnca. Še več drugih znancev in rojakov sem našel v teh divnih krajih, mnogo jih je prišlo še za nami. Pa tudi ni čuda, da se toliko potovavcev z naših gozdov, polj in vasij zbere v teh pokrajinah. Todi sije vedno poletje, živeža se dovolj dobi.

V teh mičnih krajih je ostala večina naših rojakov, nekaj jih je odpotovalo še dalje proti jugu. Tukaj smo prebili čas, ko so bili naši gozdi, travniki in polja pokriti z debelim snegom in naše vode zakovane v led. Ko je pa pri nas začel kopneti sneg in se tajati led, ko se je povrnila v priljubljene domače nam kraje mila in prijetna pomlad, odrinili smo veselega srca v lepo in drago domovino.

V.

Ravno je bila ura v zvoniku naše vaške cerkve deset, ko sem dospel lepega dne na domače polje. Sedel sem na gaber in ogledoval pomlajeno okolico. Po travnikih so cvetle razne cvetice, drevje je bilo že oze-lenelo, po gozdih in gajih so prepevali tički, na polju pa je oral in sejal pridni kmet.

Izpremenil sem se bil od tistega časa, odkar sem se ločil od starišev, od bratov in sester. Prej sivkast in po perju materi podoben, imel sem sedaj kožušek bolj živih

barv, prav takšnega, kakršnega nosi moj oče. Zrastel sem bil tudi, posebno pa se mi je okrepila telesna moč, čuti so se mi zbitrili, bil sem srčen, pogumen in drzen, čutil sem se pravega junaka.

Peti v začetku nisem znal lepo, moj glas je bil bolj vrišč kakor prijetno petje. Pa ker imam tanek posluh in dober spomin, sem se od drugih tičev naučil lepega petja. Znam ti žvižgati kakor kos, zapeti kakor ščinkovec, žvrgoleti kakor lišček in čížek, posnemati vrabca, strnada, senico. S tem pa sem vabil tice k sebi in se poskušal ž njimi. Zakadil sem se tudi v vrano, šojo, srako; lotil se celo skobca in sove. Kar je drobirja med pticami, to pa sem skubil in davil kar za igračo in za zabavo. Torej sem bil, kakor vidiš, pastirče, v vednem boju in prepiru z drugimi tiči, pa le, dokler sem bil mlad, sedaj na stare dni sem krotek in pohleven kakor golobček. Za boj in pretep mi ni več, mesarjenje in roparstvo sem že davno popustil, pobiram le še mravljince, da se ž njimi preživim.

V svoji moški dobi sem sedal vedno na najvišji vrh grmovja in drevja ali na kraj veje; po polju na žitne kope in fižolne rajice, da sem pregledal vso okolico in videl, kaj se godi okoli mene. Sedaj se klatim bolj po grmovju in iztičem po tleh, da ulovim kakšno grilče, kobilico ali hrošča.

V boljših letih svoje dobe sem mnogo več podavil in pomoril, nego sem mogel pojesti. Kar mi je plena ostalo, sem ga nataknil na lesnikove, lesnjačeve, glogove in trnolične bodice. Nisi li nikdar opazil mojih in mojih bratov mesnic po trnjevem grmovju in drevju? Tam so viseli tiči, stari in mladi, poljske miši, žabice, bramorji, čvrčki, kobilice, hrošči, metulji. Ako sem bil lačen in nisem ravno dobil čisto svežega živeža, pa sem šel v svojo mesnico in se najedel. Mnogo zaklane živine pa se mi je izpridilo.

Pri lovu in klanju sem bil zelo spreten. Bramorja ali hrošča sem stisnil s kljunom,

in po njem je bilo. Mladega tička iz gnezda sem zadavil. Včasih sem vzel samo po jednega ali po dva, včasih pa sem izpraznil vse gnezdo. Kar pa nisem mogel najedenkrat pojesti podavljjenih tičev, sem jih obesil na trnje v svojo mesnico. Več opravka sem imel s poljskimi mišimi. Te glodalke so močne in kaj trdnega življenja. Dolgo sem moral spake nabijati s kljunom, predno sem jih ubil. Stari tiči niso tako žilavi, zato so pa jako previdni in hitri. Ako sem se n. pr. hotel polastiti njivskega vrabca, sem se moral potajiti in se nekoliko časa z vrabci družiti, da so se me navadili. Ko se me niso več bali, sem pa skočil na najbližjega čivkarja in ga pobil. Slično sem delal pri drugih tičih svoje velikosti. Večjim pa sem nagajal in jih dražil za kratek čas.

Tako mi je minula moška doba v roparskem poslu. Jeseni sem se selil na topli jug, pomladi pa zopet vračal na domače polje. Kakšna nesreča me je bila zadela pred dvema letoma, sem ti že povedal. Vse je minulo! Sedaj me tlačijo leta, nič me več ne veseli. Kdo ve, kolikokrat mi še vzide solnce!

S tem je srakoper končal svoj življenjepis in se nekoliko zravnal.

Pastir, kateri je večkrat med pripovedovanjem čudé se pogledal pripovedujočega srakoperja in z glavo zmajal, je rekel: „Srakoper, ko sem te ugledal hromege in pohabljenega, žalostnega in potrtega na tem leščinju, si se mi v srce smilil. Miloval sem te in obžaloval tvojo nesrečo; mislil sem, da si ljubek tiček, pohleven in dobrega srca. Ko si mi pa razkril nebrojna svoja zločinstva, svoje hudobije, mi je prenehalo sočutje do tebe. Prej sem te ljubil, sedaj te črtim. Poberi se mi izpred oči, hudodelnik! Upokojeni stotnik je že vedel, zakaj ti je hotel ugasiti luč življenja in zatreti tvoj rod.“

Pastir pobere kamen in ga vrže po srakoperju. Srakoper pa težavno in šepavo sfrči v grmovje onkraj pašnika.

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige „Slovenske Matice“ za l. 1899.

4. *Matija Kračmanov-Valjavec: Poezije*. Izdala Slovenska Matica. Uredil Fr. Levec. V Ljubljani. Tiskali J. Blasnika nasl. XXXVIII. + 302. Cena 2 K. — Dobili smo pesmi znamenitega moža, čigar pesmi so pred leti radi brali, a je bil poslednji čas skoro pozabljen, izvzemši njegove pesmi po raznih cvetnikih in berilih. Izbral jih je g. Fr. Levec, a ne vseh. Prav je storil; lahko bi bil tu in tam še katero brez škode odslovil. Pesmi so nastale v raznih dobah življenja, pod različnimi vplivi, v času, ko je bil še naš jezik v povojih: zato so tudi različne vrednosti. Želeli bi, da bi bil gospod urednik zbirko razdelil v tri dele: lirske, epske in dramatične pesmi.

Glavna sodba o vseh pesmih bi bila ta-le: Dokler je Valjavec ostal na narodnih tleh, je izboren; a čim bolj se je oddaljeval pod vplivom nemških pesnikov od teh tal, tem bolj je voden, prazen, prozaik . . . Najboljše njegove lirske pesmi so one, ki jih je zapel po narodnih motivih. Predmeti so mu narava, domovina, izvoljenka . . . Iz umevnih vzrokov ni pel tolikokrat domoljubnih pesmij, kakor je bilo tedaj navadno. Med lirskimi se odlikujejo drobne pesmi (34), „Gorjé“ (41), na katero je pa še bolj nego Prešeren vplival Goethe, in „Danica“ (9). Zadnji trije soneti se lahko merijo s Prešernovimi, prvih pet pa je jako podobnih sonetom Koseskega.

„Sanje“ (128) so res bolj sanje v prvem delu; v drugem delu pa dovršeno in prisrčno opisujejo prvo ljubezen in domače „žegnanje“. V sanjah bi brez pesnikove škode lahko izostal verz (138): „za kar bi radi ga storili črnici“, namreč, da bi bilo življenje samo trpljenje. Ej, saj niso črnici tako hudi! V liriki nima dosti verskih motivov, a vere ne žali nikjer. — Bistvo njegove poezije je narodna epika. Tu je Valjavec doma, za epiko je bil rojen in vzgojen od svoje babice. Pristen Gorenjec sede za mizo med soseščane ali kot „zgodovinar sede modro za katedro“ (87) in začenja v lepi narodovi govorici:

Pa ga ni drevesa
kakor naša lipa,
tam na sredi sela
gleda čez vse drevje.

Pa je ni mladenke
kakor hči županja,
ki kot solnce luno
vse dekliče mrači (69).

In basen za basnijo se vrsti, legenda za legendo. Da, med legendarnimi pesniki ima prvo mesto, in pesem od nebeške gloriije (65) je vzor narodne legende. To je pristna poezija, ki je privrela iz narodove, nepokvarjene duše.

In kot pravi ljudski filozof podaje na koncu primeren nauk, česar ne bi odpustili nobenemu modernemu pesniku, a Valjavcu se podá kakor amen v očenašu. To trdimo o legendah, a slabši je v basnih, dasi so po svoje dovršene. Že ti heksametri nas motijo. G. Levec jih sicer hvali, in naj bodo kakršni koli, a ta mera ni v duhu našega jezika. Ne vemo, kako manijo so imeli pesniki, da so uklepali slovenski jezik v heksametre. Modern slovenski pesnik ne bi noben več pel v heksametrih. „Ovsenjaka“ (76), „Pastir“ (94) in „Volk Rimljan“ (115) med drugimi bodo ohranili v našem slovstvu vedno svojo klasično veljavo in prvaštvo. Veliko vrednost ima tudi idila „Zorin in Strelina“ (150), kolikor stoji na narodnih tleh, slabjša je „Zora in Sonca“ (174). Romantika ni bila pravo polje za Gorenjca-Valjavca. Škoda, da ni gospod urednik dal kake izvirne dramatične pesmi. „Ifigeniji v Tavridi“ (226) se vidi, da jo je pesnik prevajal, ko je še vladal pri nas duh in jezik Koseskega. Sploh je mnogo koseskizmov v zbirki. Morda bi to ne škodilo nič zbirki, ko bi se bili iztrebili iz zbirke, ki je namenjena širšemu občinstvu. „Originalen“ je v primerah, n. pr. „trd, kakor zašit v sto bikovih kož“ (30). Morda bi naravoslovci oporekali, da bi imel lev parklje (116). Malo pesniški so izrazi: dečla, naklomba, obljum, čudoblodki, tolaž itd. In izbiral ni, ko je zapisal n. pr.: „za s a d i l svetli gled oči“ (31) in „zbujena vest jo na d r e v i“ (70). To in še marsikaj bi se dalo zbirki očitati v tehniki, v dikciji; a v obče ima toliko klenega zrna, toliko lepih idej, izvernih mislij, da lahko častitamo Slovenski Matici, da je izdala to knjigo.

Fr. Kralj.

5. *Beneška Slovenija*. Prirodnoznanstvi in zgodovinski spis. (15 podob.) Spisal S. Rutar, c. kr. gimnazijalni profesor. 8°. Str. 138. Cena 1 K 40 h. — Slovenska Matica nas je letos razveselila z lepo knjigo o beneški Sloveniji. Upam, da bo vrlo zanimalo ostale Slovence spoznati brate, ki se kakor predstraža vsega Slovanstva nahajajo pod italijansko krono. In skrajnji čas je, da jih spoznajo, ker morajo prej ali slej poginiti pod navalom laške narodnosti, ako se ne predrugačijo razmere. Spis je prišel iz spretnega peresa prof. Rutarja. Ta učeni in marljivi strokovnjak je večkrat potoval po beneški Sloveniji in jo proučil osebno; zato se moremo zanašati na njegove podatke in smatrati njegovo delo za najpopolnejše in najbolj kritično v tej vrsti.

Dasi se je že večkrat pisalo o tej mali deželici, vendar Rutarjeva naloga ni bila baš lahka. Dosedanji spisi so bili le nekaki kosi, površni in ne vsi kritični. Kar se tiče zgodov. virov, nahaja se sicer marsikaj po raznih arhivih (v Čedadu, v Vidmu, v Benetkah in drugodi), a najvažnejše listine so se poizgubile. Župnijski arhiv v Šempetru je pogorel v XVI. stoletju, torej ne hrani nič posebnega; druge važne stvari so se razpršile in pokončale vsled nemarnosti čedadskih oblastij.

Vendar se je Rutarju posrečilo spraviti vkup precej gradiva, tu in tam morda še preveč. Zemljepisni del je precej popoln in natančen; ne zdi se mi pa prav, da gospod pisatelj prestavlja po svoje laška krajevna imena, kjer ni dobil slovenskih, in da nekaterim drugim daje slovensko fizijognomijo brez pravega vzroka, n. pr. furlansko vas Carraria tolmači s Krvarijo, Artegna s Rtinom itd. V krajevnem oddelku bi se bil lahko opustil opis Glemone (Humina) in Venzona (Vencona), ker ti dve mesteci nista važni za beneške Slovence.

Zgodovinski del je tudi široko osnovan in, kolikor se je dalo, dovršen. Začenja z zgodovino prebivavcev pred prihodom Slovencev. Zanimivo je drugo poglavje, v katerem pripoveduje po Pavlu Dijakonu, kako so Slovenci prišli v Italijo in kako so se borili z Longobardi. Manj važno je tretje, v katerem mnogo pripoveduje o raznih gradih, ki so se nahajali po gorskih obronkih večinoma na periferiji slovenske zemlje. Ti podatki sploh bolj spadajo k zgodovini splošne Furlanije, nego k opisu beneške Slovenije. Najbolj zanimivo je četrto poglavje, kjer obdeluje slovenske razmere pod beneško republiko. Podatke o novejši dobi zaključuje z navajanjem nekaterih odličnih lokalnih mož, katerim bi bil lahko dostavil še kako drugo ime. Ko Slovence navaja tudi svetovnoznanega etika Stelina, a težko da bo; slavni mož je rojen v Čedadu. Priimek Štelin se sicer nahaja v slovenski župniji sv. Lenarta, a krstni zapisnik Stelinija se dobi v Čedadu.

Knjigo diči petnajst slik. Pisatelj je v tem oziru porabil, kar je bilo mogoče; krivda ni njegova, če so izostali nekateri prav slikoviti in zanimivi kraji.

Z veseljem bi bil pozdravil čitatelj mimo slik in krajevnega imenika tudi mal zemljevid beneške Slovenije; za silo bi bila dobro došla vsaj ona, katero je podal svojim čitateljem praški „Slovanský Přehled“. Popravkov na koncu knjige je preveč; to znači, da se je knjiga prehitro dala v tisk. Na strani 66. v zadnji vrsti gospod pisatelj očito zamenja kazulo s „superpelliceumom“, drugače bi bila njegova trditev nezmisljena. Sploh o duhovnikih in o njihovi kulturi ima pretirane in zastarele pojme. Sedanji duhovniki so dobro vzgojeni in vestno in dostojno opravljajo svojo službo; nekateri so celo prava čast svoje deželice.

Na str. 71. pred poslednjim odstavkom je nekaj izostalo, kar gotovo moti čitatelja, da ne dobi pravega pojma. Pisatelj govori o domačem rokodelstvu, a takoj sledi kos odstavka o onih, ki gredó s trebuhom za kruhom po svetu, namreč o krošnjarijih. To je pretrgan citat iz „Dom in sveta“. Treba je razumeti tako, da mimo onih, ki ostajajo pri delu doma, so nekateri, ki gredó po svetu. Tem se je v prejšnjih časih godilo bolje nego sedaj.

No, vkljub tem in nekaterim drugim nedostatom si je pisatelj pridobil lepe zasluge s svojo knjigo. Popolnosti v nekaterih stvareh, posebno v zgodovinskem delu, ne smemo zahtevati od njega iz prej navedenih vzrokov, ker namreč manjka virov. Knjiga je vse hvale vredna in jo z lahkim srcem priporočamo Slovincem.

Iv. Trinko.

Mladeniški cvet. Dijaški molitvenik. (Flos juvenilis. Libellus precum in usum studiosae juventutis.) V Ljubljani, 1900. Natisnila Katol. Tiskarna. 12°. Str. 363. Cena 2 K 20 h. — Ta latinsko-slovenski molitvenik je sestavil mladinski prijatelj za gimnazijce in v njem zbral vse molitve, pobožnosti in nauke, ki so važni in rabni za dijaka. Knjigo prav živo priporočamo.

Ruska književnost.

V knjigarni M. O. Volfa v Petrogradu izide v teku l. 1900. drugi natisek popolnega *Sobranija sočinenij A. F. Pisemskega* v 24. zvezkih, ki obsegajo nad 7000 strani teksta, večinoma romanov. Naročnina je brez poštnine 18 rubljev.

V tej zalogi izidejo tekom letošnjega leta tudi zbrani spisi *Polnoje sobranije sočinenij P. I. Melnikova* (Andreja Pečerskega) v 14 zvezkih, ki obsegajo nad 5000 strani. Naročnina je brez poštnine 14 rubljev.

Tu je moči dobiti *Polnoje sobranje sočinenij M. N. Zagoskina* v desetih zvezkih za 16 rubljev. Zagoskin je napisal lepo število zgodovinskih romanov, ki pa so Slovincem še skoro povsem neznan. — Dalje se tam dobi *Tolkovy slovar živago velikoruskago jazyka Vladimira Dalja*, drugi natis v štirih zvezkih za 25 rubljev, *Polnoje sobranije basen Krylova* s slikami (cena 75 kopejk) ter *V put dorogu*, roman v šestih knjigah P. D. Boborykina; cena 3 rublje 75 kop.

N. V. Smirnov je izdal v Kazanju: *Očerki kulturnoj istoriji južnih slavjan*, prvi snopič. Razvoj materijelne kulture. Kazanj 1900. Cena jeden rubelj.

N. V. Šapošnikov je izdal v Petrogradu delo *Heraldica*. Zgodovinski zbornik, I. zv. Cena dva rublja.

P. N. Krasnov je napisal in izdal delo: *Kozaki v Abissiniji*. Dnevnik načelnika spremstva ruske

carske misije v Abisiniji l. 1897.—1898. Petrograd 1900. Cena 3 rublje.

Pred kratkim je izšel v Petrogradu 13. zvezek obširnega dela Elize Reklja z naslovom: *Zemlja i ljudi*. Vseobščaja geografija. Vse delo bo obsegalo 19 zvezkov in stane po naročilni poti 40 rubljev.

N. D. Nosilov je napisal in izdal v Moskvi delo: *V sněgah*. Razskazy i očerki iz žizni sěvernyh inorodcev. S slikami. Cena 50 kopejk. A. A. Jarilov pa je izdal v Jurjevem (Derptu) delo: *Byloje i nastojaščeje sibirskih inorodcev*. Materijali dlja ih izučenija. Cena 2 r. 50 k.

V Petrogradu je jela izhajati v snopičih *Istorija ruskoj slovesnosti s drevnejših vremen do naših dnej* P. N. Polevega. Vse delo izide v dvanajstih snopičih, ki stanejo po naročilni poti 12 rubljev

V Moskvi je izšlo v drugem natisku delo: *Ruskija narodnyja skazki i byli v stihah* od A. Lukjanova. Zvezek velja 80 kop. Ravno tam se je tudi objavilo delo *Istorija i poezija*. Zgodovinsko-literarne študije od P. Mazinova. Cena dva rublja.

V Odesi je izšlo zanimivo delo A. I. Muraneviča z naslovom: *Narodnaja pėsnja kak sredstvo duhovnago sblizenija slavjan*. Cena 50 kop.

V Petrogradu je izšel obširni zgodovinski roman P. N. Polevega z naslovom: *Izbrannik Božij* (Izvoljenec božji). Cena tri rublje. Tam je tudi izšel istega pisatelja *Děvičij věk*. Slike iz življenja ruske kmetiške deklice, s slikami. Cena 90 k.

Iz pred kratkim izdanega „otčeta“ o delovanju petrograjskega slavj. blagotvoriteljnega društva za l. 1898. posnamemo zanimivost, da je društvo izdalo v 2000 izvodih *Rusko-slovenskij slovar*, sestavljen od M. M. Hostnika. Pripravljajo se slovarji rusko-srbski in rusko-bolgarski; v tisku se nahajata slovensko-ruski ter slovaško-ruski slovar. Za nagrado M. G. Černjajeva, določeno za popis srbsko-turške vojske, je nabralo društvo že na prvi poziv 2600 r.

Izmed poprej izdanih francosko-ruskih, nemško-ruskih in angl.-ruskih slovarjev omenjamo: Makarov: Polnyj francuzsko-russkij slovar in Polnyj russko-francuzskij slovar, oba dela deset rubljev. Pavlovskij: Německo-russkij i russko-německij slovar, oba dela 16 rubljev. Lenstrem. Německo-russkij i russko-německij slovar; oba dela 6 r. 50 kop. Aleksandrov: Polnyj anglijsko-russkij i russko-anglijski slovar, oba dela deset rubljev ter še obilica manjših slovarjev Szmida, Freya, Potockega i. dr.

Kakor na drugih delih, je bogata ruska književnost tudi v pesništvu. Vsekako pa onim, ki se zanimajo za rusko poezijo, ne bo odveč novejša pesniška zbirka z naslovom *Za tridcat lět*, katero smatra ruska kritika za zrcalo novejšega ruskega pesništva. Namenjena je zlasti mladini. Založnik dela je P. V. Lukovnikov v Petrogradu.

Tam je tudi izšlo *Pervoje sobranije pisem V. G. Bělinskago*. Cena po naročilni poti za štiri zvezke štiri rublje

Znani novelist V. Ausejenko je izdal v Petrogradu v založbi S. Suvorina dva zvezka svojih *Peterburgskih očerkov*. Knjiga obsega drobne pripovedne sličice iz življenja v ruski prestolnici. (Mimogrede omenjamo, da celo naši sloveči beletristi ne imenujejo prestolnice ruskega carja več Petrograda, marveč Peterburg.)

V založbi O. Popove v Petrogradu je izšlo delo *Narodnoje obrazovanije v raznyh stranah Evropy*, prevod iz nemškega. Ravno tam je izšlo tudi delo *Osvoboždenije krestjan v Prusiji*. Prva knjiga stane 1 rub., druga 1 rub. 25 kop.

Znamenito delo je: *Iljustruvannaja istorija novėjšej francuzskoj literatury*, ki izhaja v prevodu A. Veselovskega v Petrogradu. Doslej sta že izšla dva snopiča. Cena vsega dela je sedem rubljev.

Pod kaj čudnim naslovom: *Narod Bogatyr* (narod junak) je izšla v Petrogradu knjiga, v kateri ima čitatelj opis političnega in društvenega življenja Angležev. Kot pisatelj je podpisan neki R. I. Rapoport. Cena 1 rub. 50 kop.

Pisatelj V. Riškov je izdal v Petrogradu dva zvezka svojih *Sobranyh sočinenij*. Prvi obsega obširen roman *Ženihi*, drugi pa drobnejše pripovedke. Četrtniko skupička od teh sočinenij je odločil pisatelj za stradajoče kmete v Rusiji.

Tudi raznih pripovednih del je izšla cela kopicca. K. Teplov je izdal roman *Slučajnaja žertva* (cena 1 r. 25 k), A. M. Feodorov roman *Step skalas* (cena 1 r.), znani priljubljeni I. N. Potapenko pa roman *Vstrěča* (srečanje), ponatisk iz „Ruske Misli“ (cena dva rublja). Znani humorist N. A. Lejkin je izdal v Petrogradu roman *Na pobovkě* (cena 1 rubelj). V tem romanu opisuje pisatelj življenje vaščanov v Rusiji, radi česar se priporoča samo na sebi. — Znani umetnik A. V. Vereščagin je izdal zbirko pripovedek z naslovom *Novyje razskazy*; isto tako tudi G. T. Sěvercev z naslovom *Na parovožě žizni* (cena 1 rubelj), K. Jurjin pa zbirko *Čušaja žizn* (cena 1 rubelj) itd. Izmed zgodovinskih romanov je najzanimivejši *Patriarh Nikon* M. A. Filipova, ki je izšel v dveh zvezkih ter stane 1 r. 50 kop.

Da imajo tudi Angleži svojega Kneippa, je razvidno iz knjige, prevedene iz angleščine, z naslovom: *Lěčenije bez lěkarstv pri pomošči vody, vozduha, světa, pišči, pokoja i dviženija*. Založil jo je M. E. Konusov v Moskvi ter stane 1 rubelj.

V založbi P. P. Sojkina v Petrogradu izhajajo v ruskem prevodu *Sočinenija* Gustava Emara, ki stanejo v dvanajstih zvezkih šest rubljev. V založbi A. F. Devrjena pa *Skazki Andersena* (Andersenove pravljice z novimi slikami prof. G. Tegnera). Cena 10 rubljev.

Kdor bi želel brez posebnega truda osvojiti si ruski jezik, on učini najbolje, ako si naroči v Berlinu izhajajoči tednik *Russko německij Věstnik*, ki stane na leto le šest rubljev. Naročniki dobé 52 številčk lista, 12 snopičev „Tehničeskijh izvěstij

dlja Germaniji i Rossiji“, novejši roman L. Tolstega „Voskresenje“ in popoln rusko-nemški in nemško-ruski slovar v dveh zvezkih. Naslov je: Berlin Nr. 24, Johannis-Strasse 22. *i + a.*

Časopis.

31. sušca je bil blizu Mafekinga silen boj. Posadka v Mafekingu je hotela prodreti burske vrste in napadla Bure od zunanje strani. Napad se ni posrečil, ker so ga Buri vsestransko odbili. — Angleški general Plumer se je moral ranjen umakniti. Na angleški strani so padli 3 častniki in 7 mož, trije častniki in 24 mož je ranjenih, 11 mož se pograša.

1. mal. travna so Buri napadli angleške predstraže blizu Bloemfonteina. Morale so se umakniti.

3. mal. travna je profesor Samassa predaval v Berlinu o Slovencih.

4. mal. travna zvečer je umrl Ghazi Osman Paša, znani branitelj Plevne v poslednji rusko-turški vojski.

4. mal. travna popoldne je napadel na bruselskem kolodvoru 16 letni anarhist Sipido valeškega princa. Ustrelil je dvakrat nanj, a ni ga zadel.

5. mal. travna. Buri so reservoir bloemfonteinskega vodovoda razstrelili v zrak.

5. mal. travna. General Methuen je zajel polkovnika Villebois-Mareuila in bursko četo. Polkovnik in 7 Burov je ubitih, 8 ranjenih, 54 ujetih. — Buri so pa zajeli tri stotnije pešcev in dve stotniji infanterije na konjih pri Reddersburgu.

Oranjski so se po zadnjih vojnih uspehah Burov zopet oborožili.

5. mal. travna je umrl v Solnogradu nadškof dr. Haller.

6. mal. travna. Pri predlogu zaradi uvedbe rušičine kot obligatnega predmeta na srednjih šolah je bila zelo živahna razprava v deželnem zboru v Pragi.

7. mal. travna je porazil general De-Wet Angleže pri Markatsfonteinu, kateri leži 8¹/₂ milje jugovzhodno od Brandforta. 600 je bilo ubitih ali ranjenih, 900 ujetih. Buri so se polastili 12 vozov.

8. mal. travna se je bil pri Wepenerju celi dan ljut boj. Buri so bili premagani, na obeh straneh so velike izgube.

Na vseh straneh okoli Bloemfonteina pritiskajo Buri na generala Robertsa. Zasedli so Reddersburg, južno od Bloemfonteina. Wepener Buri oblegajo.

9. mal. travna se je podrl nasip M. Donald-jezera, v srednjem delu države Texasa v S. A., zaradi tega se je voda razlila po okolici in pokončala veliko ljudij, zlasti zamorcev. Ob velikih nalivih so reke hudo narastle.

9. mal. travna. Zato je povodenj poplavila mesto Austin. 17 milj severno od Austina je voda razdrla železniški most. Iz St. Louisa došli brzovlak je strmo glavil v prepad. Utonilo je več oseb, poginilo je veliko živine.

11. mal. travna se je v Klappaiu pri Pragi sesulo 52 hiš. Večji del vasi je izgubljen.

13. mal. travna. Buri so zasedli Smithfield. Angleži so se umaknili v Aliwalnorth.

14. mal. travna. Okoli Ladysmitha so bili manjši boji. Obleganje Wepenerja se nadaljuje.

14. mal. travna. Vladi južnoafriških republik sta naznanili Portugalcem, da smatrata prehod angleških čet skozi portugalsko ozemlje Biera kot sovražen čin. Portugalci namreč, ki se bojé Angležev, so proti mednarodnemu pravu dovolili Angležem iti po portugalskem ozemlju. Za mednarodne zakone se Angleži jako malo menijo, kadar imajo pred očmi kak uspeh.

14. mal. travna se je otvorila pariška svetovna razstava. Otvoritveni govor je imel trgovinski minister Millerand, predsednik Loubet jo je potem otvoril. Razstava še nikakor ni urejena, in bo za uredbo treba še jeden mesec dela.

16. mal. travna. Okoli Wepenerja se nadaljuje boj. Buri se hrabro ustavljajo. Vzeli so Angležem 500 volov. Manjši boji se bijejo na mnogih krajih.

17. mal. travna je došlo bursko odposlanstvo v Haag; prebivalstvo je je navdušeno sprejelo.

17. mal. travna. Kakor že nekaterokrat poprej, je tudi sedaj pruska vlada izgnala obilno število Čehov s Pruskega, in sicer ta dan 360 iz okraja Liegnitza.

Ob istem času je naznanila pruska vlada burskim odposlancem, da bi jim obisk v Berlinu ne bil ljub.

Razne stvari.

Načrti za Prešernov spominik so bili meseca sušca razstavljeni v Mestnem domu. Bilo jih je sedem: 1. Anton Bitežnik je napravil preprost načrt: postament je valjast, ob straneh z dvema figurama. Pesnik stoji v navadni pozituri. Zdelo se nam je, kakor da bi bil ta načrt služil že drugemu namenu. — 2. načrt je izdelal Jakob Žnider, ki pa ni v konkurenci. Postament je nizek; na njem sedi pesnik, nad njim pa se dviga ženska v narodni noši, držeča v roki venec slave. — 3. Jako lep, četudi preprost načrt je dovršil Alojzij Repič. V celoti se ujema z navadnimi spominiki; izpred postamenta spodaj podaje pesniku ženski genij lovorov venec. — 4. Temu zelo podoben načrt je stal na četrtem mestu: izdelal ga je Ivan Zajec. Genij — ženska podoba — je spodaj v narodni noši. Ob straneh sta dve skupini: „Krst“ in „Slovo“. — 5. Ivan Zajec je pa priredil tudi drug načrt za večji in veličastnejši spominik. Pred teboj se dviga skala, na katere vrhuncu zadaj stoji ženski genij, držeč zvezdo nad glavo pesniku, ki stoji spredaj na skali nekoliko niže. Konceptcija je lepa, prosta. Temu načrtu je prisojeno prvo darilo. — 6. Tudi znani kipar Alojzij Progar je poslal svoj načrt za spominik in sicer preprost, pa jako okusen, lahek, s prijetno členovitostjo. Spodaj sta dve ženski postavi; jedna podaje z roko vejo, druga venec. Temu načrtu je prisojena druga nagrada. — 7. Poslednji načrt je v pesniškem duhu osnoval Fran Berneker. Podstav je nizek, na njem plava kakor po morju pesnik, držeč se droga in deske. (Morda z ozirom na vrstice: „Moj up je šel po vodi, Le jadrajmo za njim“, ali pa z ozirom na to, da pesnik plava nad realnim svetom. Vsekako je bil ta načrt najbolj izviren, pač pa nekoliko težaven in neprikladen.

Kakor sem čital, so se razsodniki že odločili za načrt Ivana Zajca (števil. 5.). Tega sklepa ne morem hvaliti. Res je omenjeni Zajčev načrt ko načrt med drugimi načrti najboljše delo, a pomisliti treba, da spominik, ki je namenjen za javni prostor, ni samo kiparsko delo, ampak mora imeti tudi neko ugodno arhitektoniko. A to pogrešamo v Zajčevem načrtu. Ona skalna višina, na kateri stojita pesnik in genij, bode težko ustrezala namenu spominika, zlasti ako bodeta obe postavi tudi veliki. Tudi ženski genij nad pesnikom (z golimi prsi prav po nepotrebnem) bo na jedni strani slabo predstavljal pravi idealni svet (onkraj groba), kjer je čista in popolna sreča in večna slava, na drugi pa bo pesnika samega — dejal bi — tlačil in od njega odvrčal pozornost. O stroških niti ni treba da bi govorili. Zakaj ne bi presojevalci izbrali načrta Progarjevega, ki je

jako okusen, pa ob enem preprost, da bo spominik sam tudi veliko cenejši, kakor po Zajčevem drugem načrtu? L.

Naše slike.

Slika na strani 264 in 265 nam kaže pogled — dejal bi — na središče rimskega mesta, pogled na Kapitol. Kaj je bil Kapitol v starem Rimu, Kapitol s svojim Jupitrovim templom, Kapitol, kamor so hodili v triumfih zmagoviti vojskovodje, to vedó oni, ki so brali rimsko zgodovino. Dandanes Kapitol ni več „glava celega sveta“, pač pa je glava rimskega mesta, ker tukaj je mestna hiša z dvoranami za mestni svet. Na Kapitol (sedaj Campidoglio) se pride, da se vidi naš prizor, s Piazzze S. Marco. Vrh vzpenjajočega se dohoda, vidimo od srede na desni in levi dve veliki sohi s konjema; to sta Kastor in Poluks, ki sta bila nekdanj v Pompejevem teatru. Skoro v isti vrsti sta na desni in levi nekaka kipa, v istini marmorni trofeji iz časa Domicijanovega, dalje pa še kipa cesarja Konstantina (na desni ogledovalcu slike) in njegovega sina (na levi), oba kipa iz Konstantinovih term. Nekoliko zadaj (na podobni v sredi) se vidi kip cesarja Marka Aurelija na konju iz bron, ki je bil nekdanj cel pozlačen.

Velikanske in krasne stopnice vodijo v palačo senatorsko. Načrt za stopnice kakor tudi za vodnjak pod njimi je naredil Michelangelo. Vodnjak, v čigar sredi je kip Minerve, se na naši sliki zaradi v sredi stoječega Poluksovega kipa ne vidi. Pač pa se na desni od vodnjaka (gledé na opazovalca) vidi ležeča postava Nilova s sfingo in na levi Tiber z volkuljo. — Palače senatorske z njenimi dvoranami ne moremo opisovati. Omenjamo le, da je s stolpa najlepši razgled po celém mestu. Vrh palače je tudi zvezdoglednica. Na obeh straneh sta palači z znamenitimi zbirkami; obe sta sezidani po načrtih Michelangelovih. Na svoji levi vidi ogledovavec sprednjo stran palače „de' conservatori“, ki ima zbirke kipov, marmornih in bronastih, in slik. Tej palači nasproti (ogledovavcu na desni) je kapitolski muzej (museo capitolino), ki se je zbiral po darežljivosti papežev že od leta 1471. Tu so razni kipi, nekateri svetovno znani, mnogi ostanki iz starodavne umetniške dobe. — Na kapitolskem griču je tudi „tarpejska skala“ in pa cerkev „S. Maria in Ara coeli“. A o teh že ne moremo govoriti. Naš bravec pa vidi nekoliko, kake znamenitosti nudi obiskovavcu večni Rim.

Slika na strani 273 nam kaže prizor iz tržaške okolice, ki si ga ni težko tolmačiti.

Pogovori.

(Dalje.)

G. N. v D.: „Kakor vsakemu začetniku, tako bi bilo tudi meni ljubše, ako bi ju (dve pesmici) posadili nekoliko više, nego v koš!“ To je povedano odkritosrčno, da pisatelju radi verjamemo. Kolikor jih imamo teh „mladih pesnikov“, vsakateri bi najrajši, da pride kam spredaj. Če pa ga usoda zanese malo zadaj, je zamera. No, pa poglejmo, kaj je s tema pesmicama.

Slika.

Sneg izginil je komaj,
že iz zemlje so priklili
nežni zvončki belokrili
odevali vrt in gaj.

A vrnila kruta zima
se nepričakovano je;
rano cvetje zamorila
uničila za vselej je . . .

To je prva. Navadna misel. Če pomladi malo bolj solnce prisije, pokaže se marsikateri zvonček in še kaj drugega cvetja; pa pride zopet sneg in uniči te prezgodnje oznakovavke pomladi. Koliko takih pesmij s to mislijo smo že brali! Pa ko bi bila vsaj oblika popolna, bi nič ne rekli že zato ne, ker je vsaj kratka ta „drobna pesmica“, in to je tudi nekaj. Pa le pazite! Kdo pravi: k o m á j? Pesnik že sme včasih tudi v naglasu biti bolj prost, a besedo tako pritisniti pač ni blagglasno. V drugi in četrti vrstici druge kitice niste mogli nikamor z jednim zlogom, ki Vam je bil preobilen. Prav: pustili ste ga, pa dobro. „Zima“ — „zamorila“, to pač ni rima . . . „je“ in „je“ — to je sicer rima, ampak takih naredite lahko celo stran. No, pa preberimo drugo!

Na nebu se kaotično
oblaki drve in pode.
A sonce posije prijazno,
razžene pogubne megle.

Ni naše življenje enako
vrvenju, drvenju oblakov?
Zasije nam žarek radosti,
konec težav je, britkosti.

Tudi tukaj se misli precej „kaotično“ drvé in podé, ker pravega razmerja in pri-
spodobne niste naredili. Prav, da ne gledate tako obupno, kakor nekateri siromaki-pes-

niki, ki mislijo, da je vsega konec, ako jih zadene kaka mala bridkost in težava. A da bi „žarek radosti kar naredil konec težav in bridkosti“, to se nam neče verjeti. V tej pesmici oblika ni zadostna. Zakaj ne pazite na merilo, da bi bili dosledni? Seve, če priznavate tudi Vi, da mora pesnik v vsem biti prost, da poje in piše kakor hoče, da mu ni treba nobenega pravila — seve, pravimo, potem je Vaša pesmica dobra. A za nas vendar ni taka, da bi jo kar natisnili v list. Kakor vidite, smo Vas posadili nekoliko više kakor v koš. Radi bi Vas in druge posadili še više, a to je odvisno od njih samih. Zdravi!

G. u. : „Tu sta dva proizvoda moje Muze. Kritikujte ju ostro, ker ustrašil se ne bom tudi take kritike, ako jih vržete v — „koš.“ To je moško povedano. Ta mladi pesnik se ne ustraši tudi „take kritike“. Moramo vendar pogledati ta „proizvoda“.

J a z.

Predstavljal sem prijateljem,
— seveda tud' pisateljem —
najdražjega tovariša:

„Le-ta pisateljuje
in dragi pesni kuje.
On dela to, kar vi
delali ste svoje dni.

In jaz sem ta prijatelj
in jaz sem ta pisatelj,
in jaz sem ta pesnik
v galeji pegaza vodnik.“

Tak je ta prvi „proizvod“. Samozavestno ima na čelu „Jaz“. Mislili smo, da bo to kak vzišen izraz posebnih mislij, kaka modroslovno-pesniška rešitev one „uganjke“, kdo in kaj je ta „jaz“: a nič tega! Zvedeli smo, da je predstavljal svojega prijatelja tovarišem; povedal je, da ta „jaz“ „pisateljuje“ in „pesni kuje“. In jaz sem ta prijatelj in jaz sem ta pisatelj in pesnik (!). Dragi „prijatelj“! Menda jedino resnično spoznanje je na koncu: da ste upregli pegaza v galejo, kar je še hujše nego pesmi — kovati. — Drugi proizvod „Sanje“ ni nič boljši. Zdi se nam, da ste ne samo peli o sanjah, ki ste jih imeli, ampak sploh pisali to v

sanjah. To so nekake besede, kakor se jih iznebó otroci, ko se igrajo s kako rečo in govore in pojó ob tem, kar in kakor jim pride na jezik. Tako vendar ne smete mučiti svojega pegaza, ki vam drugega ni nič storil žalega, kakor da se vam je sploh hotel dati „zapreči“ v galejo. Samo konec tudi tukaj priznavamo:

Sedaj pa zopet, da se udajam, menim tem sanjarijam priljubljenim.

Ne samo menimo, ampak prepričani smo, da so to samo „sanjarije“, in da bi bile Vam priljubljene (!), dvomimo docela. To so besede brez zmisla. Kaj ne: ostra sodba! A ker se zavedate svojega jaza in se nečete ustrašiti še take kritike, upamo, da se je res ne bode ustrašili, ampak izpregli pegaza pa ga pognali, kamor že hoče iti. Nič naj Vam ne bo žal po njem, če se tudi ne srečata nikdar več.

Četudi taka naša sodba ni niti prikupljiva, niti vabljava, vendar nam veva pisateljska vestnost, povedati to, kar mislimo bodisi o pesniški zmožnosti, bodisi o nezmožnosti svojih dopisnikov.

G. Rajev v P.: „Vaša dobrosrčnost me je zapeljala, da Vam tudi jaz pošljem nekaj malega v blagohotno presojo in oceno. Da za list še zdaj ne bo ničesar, vem“ itd. To se bere! Dobrosrčnost naša Vas je zapeljala! Hvala za poklon! A ne želimo, da bi ta „dobrosrčnost“ še koga „zapeljala“, da bi nepotrebno tratil čas s pesnikovanjem, če sploh ni za to. Splošno pa lahko sodimo že iz takega spoznanja: „za list ne bo ničesar“, da bo nekaj boljšega, kakor pri onih, ki nam „poveljujejo“: „Prosim, da natisnete v prvi številki.“ Glejmo!

Le meti!

Le meti, meti, beli sneg,
zameti dol in breg;
in zemljo trudno mi pokri,
da lepša se vzbudi! — —

Zameti moje še srce,
varljivi up želje,
da nade prazne nikdar več
se ne vzbudé cveteč.

Nekak „Stimmungslied“. Prva kitica nas je še nekako zadovoljila: dobra oblika, dobra misel. Druga pa je temna, nejasna, slaba, ne

zaradi same zunanje oblike, ampak po misli in izrazih. Kdo naj zamete vaše srce? Sneg? Čemu, in kaj potem: „varljivi up želje?“ Ni prave jedinosti v besedi in misli. In dalje: če zemlja lepše se vzbudi, ko jo trudno pokrije sneg: zakaj bi se v vašem srcu ne vzbudile nikdar več nade? Vidite: treba je najprvo premisliti to, kar se hoče zapisati; s samimi lepimi besedami ni nič.

Kontrasti.

1.	3.
V dolu posaja vesna cvetice zbira na vrhu jesen sapice — —	V svatbo nevesto orel si kliče, tiho pred njim se lovec premiče. —
V zibki neskrbno smehljaš še dete, že ti osoda suknjico pléte.	Kadar podaja sreča ti roko, grebe nesreča jamo globoko.
2.	4.
Vtaplja se zvečer travica v roso, kosec jekleno brusi si koso.	V sredi potoka ribca vzigrava, plava ob kraju trnkova stava. —
V sladkih ko upih srce ti raja, v strupu brezup si zóbe napaja.	V hrupnem ko svetu noga ti pleše, gledajo črne smrtne te veše.

To so torej ti „kontrasti“! Krivični bi bili, ko bi rekli: Slabi so, za nič niso. A bili bi pristranski, ko bi tlesknili ob dlan, pa klicali: Bravo, izvrstno, izborno! Berejo se dosti prijetno, in dobro teče beseda, tako da ušesa ne žali (k večjemu tiste jesenske sapice nam niso všeč). V prvi sliki vendar ni dosti izražen kontrast. „Osoda suknjico plete“ — da! če imate to „osodo“ že poprej za kruto in brezsrčno „mačeho“ —, potem že. Kaj pa, če mu bo dobra mati? Tudi da bi kdo „napajal zobe“, se nam zdi prisiljeno. Sicer pa res kažejo lepe zmožnosti in pametno mišljenje ti vaši „kontrasti“. Zato le vztrajni bodite, da se vadite misliti in spoznavati, pa bode — upamo še prav dobro zapeli. — Živahno je pisana in ubrana tudi tretja: „V pomladi.“ Da se cenjeni bravci sami prepričajo, da ni prazna naša pohvala in se nismo dali premotiti samo po „dobrosrčnosti“, natisnemo v prihodnji številki celo pesem. (Dalje.)

